

QUADERNS DE PASTORAL

APARELLAMENT I MATRIMONI

Sentit del celibat

Pastoral dels divorciats

Febrer 1979

57

PÒRTIC

LA LLIÇÓ DE POLÒNIA

Per obra i gràcia del viatge de Joan Pau II, el catolicisme polonès ha fet irrupció en la nostra quotidianitat. Els polonesos no disposen de gaires tornaveus que els facin ressonància i la seva mateixa llengua, desconeguda per nosaltres, ens els manté allunyats. Raó de més perquè aquesta publicitat inesperada ens hagi sorprès, com si projectés al nostre davant imatges d'una altra època o d'una altra galàxia.

Hem vist una Església exaltada en la persecució, que contrasta amb les nostres esglésies occidentals, que van trobant el seu jaç en unes societats consumistes sense plantejar gaires problemes a uns estats que es

professen seculars i aconfessionals. Una Església amb extraordinari arrelament popular, amb la força i el dinamisme de la joventut, que contrasta amb l'aire revellit de les nostres esglésies, progressivament allunyades de la massa del poble, amb unes minories aïllades elles mateixes del poble i de l'aparell jeràrquic...

A prop com és, geogràficament parlant, el catolicisme polonès es presenta distant i atípic per una pila de raons: per la seva integració en el bloc socialista, per la seva força popular, pel seu caràcter tradicionalista i fortament conservador. Farem, doncs, bé de no quedar enlluernats pels aspectes més aparents posats de manifest pel viatge del Papa a l'hora de treure'n lliçons per a nosaltres.

Perquè no s'ha de furgar gaire per a adonar-se, per exemple, que l'Església polonesa és una Església «contestatària», que no ha trobat fàcil recer en el si d'un estat socialista, on representa una escala de valors distinta de l'oficial. Que és una Església perseguida, que ha hagut de lluitar —i que lluita encara— per sobreviure i mantenir el contacte amb el poble, sense somniar en situacions de privilegi ni en la «longa manus» de l'estat; ben al contrari: en comptes d'ensenyar la religió catòlica, les escoles s'han cuidat d'endocrinar sistemàticament la joventut en un marxisme escolàstic. Que és una Església fidel a la llengua i a l'esperit del poble, que ha jugat un rol nacional que no ens resulta difícil d'entendre a nosaltres, catalans, amb les seves grandeses, les seves servituds i les seves ambigüitats: mentre el poble polonès era desconegut pels grans imperis de l'est, de l'oest i del sud —Rússia, Prússia, Àustria— trobava en l'Església una institució propera, a l'abast de cada racó del país gràcies a la seva xarxa capil·lar...

No és, doncs, estrany que l'Església polonesa s'hagi

pogut passar, fins ara, de les crisis de la secularització, el consumisme i el postconcili. La seva lluita s'ha trobat en altres terrenys. No diguem si més fàcils o més difícils. Una lluita en la qual ha resultat, fins ara, triomfadora. I el viatge de Joan Pau II en dóna testimoni.

Per això, abans d'afanyar-nos a predicar el conservadorisme i la massificació com les grans lliçons que ens dóna, la nostra reflexió hauria d'anar endins i cenyir-se més a la realitat dels fets. Hauriem de demanar-nos, més aviat, fins a quin punt som fidels al poble i a la seva ànima; fins on som capaços de renunciar a situacions de privilegi i de bona entesa amb els qui manen; fins on estem disposats a enfrontar-nos amb les dificultats i contradiccions que se'n puguin derivar.

Més enllà de restauracionismes o tradicionalismes, la lliçó de l'Església polonesa hem de trobar-la, doncs, en una exigència de fidelitat renovada a l'Evangelí en la nostra circumstància determinada i concreta. No és pas calcant el que fan els altres en una situació distinta de la nostra. És a base de cercar la nostra resposta específica, ajudats i interpellats pels altres, com trobarem el nostre camí.

REPENSAR LA MORAL

Ningú no s'hi enganya: els canvis que ha experimentat, aquests darrers anys, tot el que fa referència al sexe han estat realment profunds. Han evolucionat la vida i els costums individuals i col·lectius. S'ha transformat la realitat socio-cultural. Les ciències humanes han aportat contribucions notables a la tasca, sempre inacabada, de conèixer-nos nosaltres mateixos. El progrés tècnic ha obert tot un món de possibilitats insospitades que van de la pràctica eliminació de la mortalitat infantil a la difusió dels anticonceptius.

La sexualitat ja no es veu únicament (ni, potser, primàriament) en funció de la procreació. El seu significat profundament humà en ordre a la pròpia realització personal, a l'expressió i la comunicació, van passant a un primer pla. El plaer lligat al sexe ha deixat de mirar-se, en amplis sectors, amb aquell recel d'abans. El matrimoni ha passat a concebre's, en paraules del Concili, com una íntima comunitat de vida i d'amor. I, d'acord amb aquesta concepció, han canviat, també, la manera d'entendre la fidelitat conjugal i l'actitud davant una possible desfeta.

Es cert que l'Església, en els seus darrers documents (començant pel Concili Vaticà II), ha assumit aquesta nova comprensió de la sexualitat i el matrimoni. La seva doctrina s'ha vist enriquida considerablement. Però no s'ha decidit, encara, a treure'n aplicacions concretes i a operar una seriosa revisió de la moral tradicional. En aquest camp, les postures oficials romanen pràcticament intactes. No ens ha d'estranyar, doncs, que, mentre alguns fidels més dòcils es mouen entre la perplexitat i el malestar, d'altres, més agosarats, vagin

fent-se la seva «moral», profundament desinteressats i decebuts davant les paraules de l'Església.

Mentrestant, els interrogants i els problemes s'acumulen de manera progressiva perquè també va creixent la sensació de distància entre la doctrina moral i la realitat social i humana. Preguntes sobre la masturbació, sobre les relacions pre-matrimonials, sobre l'homosexualitat, sobre els anticonceptius, sobre els divorciats que han contret o pensen contreure una nova unió, etc., que no troben resposta adequada en la doctrina tradicional.

No es tracta de rebaixar les exigències de la sexualitat i de l'amor humà. La fidelitat a l'home i a l'Evangeli demana, ben al contrari, que l'Església les proclami en veu alta i clara. Però, la mateixa fidelitat a l'home i a l'Evangeli, ¿no demana, també, a l'Església que sàpiga anar més enllà de «tradicions humanes», lligades a èpoques passades i a elements culturals que ja no són els d'avui, i que traslladi al camp de la pràctica de cada dia, el que ella mateixa proclama en el terreny dels principis?

No ens trobem, cert, davant una obra fàcil, que pugui dur-se a terme a base de retocs superficials i precipitats. Es tracta d'un repensament a fons de la moral a la llum de la realitat del món d'avui i de les aportacions de ciències com l'antropologia, la psicologia o la sociologia, d'una manera semblant a com s'està procedint a un repensament i a una reformulació del missatge cristià a nivell dogmàtic. Aquesta tasca es fa inajornable, si més no —i així acabarem— per un doble motiu. Perquè l'Església pugui fer sentir la veu de l'Evangeli en una societat força desorientada en aquest camp, en el qual més d'una vegada fa la impressió que no hi ha altra alternativa que mantenir uns comportaments desfasats o cridar per la llibertat sexual plena i incontro-

lada. I per a no deixar més temps els fidels abocats a bascular entre la perplexitat malaltissa i la necessitat d'arreglar-se les coses pel seu compte davant una rigidesa moral que no s'avé ni amb la nova realitat social, ni amb la pròpia experiència de cada dia, ni amb la seva mateixa consciència creient.

QÜESTIONS

APARELLAMENT I MATRIMONI

Les relacions entre aquestes dues paraules eren, no fa pas tant, prou ben fixades i definides: l'aparellament humà porta al matrimoni, en ell culmina i arriba a acompliment. Altres possibilitats de viure l'aparellament són aberrants i queden desqualificades ja d'entrada. El matrimoni és indissoluble i està, bàsicament, en funció dels fills, els quals en constitueixen la primeríssima finalitat, molt per damunt de les altres dues, que queden ben endarrerides: la mútua complementació dels esposos i una sortida per a la concupiscència.

Però avui les coses no apareixen tan precises, ni de bon tros. S'ha mogut l'aparellament i s'ha replantejat el matrimoni. I fins i tot han variat no pas poc —i variaran més dintre de no gaire— uns òrgans aparentment tan intocables com són els tribunals eclesiàstics.

Aquest número de QUADERNS no pretén altra cosa que ençar el tema, molt tímidament i de manera parcial. Però, tanmateix, l'obren.

Cinc qüestions

El P. Ramon M. Nogués, escolapi, llicenciat en biologia, l'en-

foca des del punt de mira de l'antropologia i en el marc més ampli de les relacions personals. De mica en mica van quedant situats l'aparellament humà i la parella hètero-sexual estable que anomenem matrimoni, així com les seves possibles alternatives actuals, en un article àgil i suggerent que hom llegirà amb goig i al qual recorrerà, segurament, més d'una vegada.

El P. Antoni Gomis, claretà, director de l'Escola de Psicologia Religiosa de Barcelona, evoca la complexitat dels mecanismes conscients i inconscients que intervenen en els processos relacionals; d'aquests últims, sobretot, depenen fonamentalment l'estabilitat i l'èxit de la parella. Això el duu a afirmar que no es poden improvisar la parella ni l'amor i que molts matrimonis jurídics no existeixen en la realitat psíquica i humana, en la seva realitat antropològica.

Antoni Totosaus, advocat que treballa en qüestions matrimonials, tracta un tema de gran importància: el lloc de l'amor en el matrimoni, i, concretament, en el matrimoni cristià. Quan un matrimoni es trenca, allò que ha fallat, en definitiva, per un cap o per un altre, és la realització plena de l'amor. En aquest punt es dona avui un contrasentit entre les ànsies creixents de viure en profunditat l'amor conjugal —cosa que fa que no s'accepti de bon grat una situació mediocre de parella— i els projectes de parella i d'amor que ens presenten els mitjans normals d'informació. D'altra banda, el concepte cristià de la sexualitat i de l'amor conjugal esdevé més reeixit cada dia. Raó de més per a postular que la formulació jurídica del matrimoni cristià s'adeqüi a la seva realitat i perquè l'amor veritable hi sigui com element constitutiu i nuclear, si, com diu el Concili Vaticà II, el matrimoni és «una íntima comunitat de vida i d'amor».

Mossèn Lluís M. Sistach, jutge del Tribunal eclesiàstic de Barcelona, estudia el futur de les causes matrimonials, atès l'acord jurídic signat darrerament entre el Govern espanyol i la Santa Seu. L'autor passa revista detallada a les diverses situacions i als diferents tipus de causes i al seu futur previsible des del punt de vista dels Tribunals de l'Església. Però —sempre amb una preocupació pastoral— considera que «la reforma adoptada exigeix que les comunitats cristianes intensifiquin la preparació del matrimoni cristià». Perquè, en general, per bé que l'Església pugui intervenir a l'hora de les crisis i la possible separació, és millor situar el seu servei en una autèntica i eficaç pastoral pre-matrimonial i familiar: és aquí on tindria el seu lloc el ministeri reconciliador dels matrimonis en dificultat.

Finalment, mossèn Jesús Huguet, capellà, llicenciat en Dret

canònic i especialista en qüestions pastorals, tracta un tema d'una importància creixent, que constitueix un gran buit en la pràctica pastoral de l'Església. El seu article sobre divorci i pastoral, recull la ponència que va presentar el dia 26 de maig al Simposi sobre la conveniència d'una llei civil de divorci, organitzat a Barcelona pel grup cristià de promoció i defensa dels drets humans. És hora que prestem l'atenció pastoral deguda a aquells membres de les nostres comunitats que han fracassat en el seu matrimoni i han contret, o poden contreure, una nova unió. Naturalment, enfrontar-se realísticament amb aquesta qüestió comporta revisar a fons la pràctica actual. Però, ¿no creieu que es fa necessari?

Cinc testimonis

Aquestes qüestions van precedides per cinc testimonis d'abast i contingut diferents, que hom llegirà amb interès. Dues parelles —d'ambient obrer i amb fills, l'una; d'ambient professional i sense fills, l'altra— exposen el seu llarg itinerari d'una vintena d'anys. Una parella més jove evoca els seus plantejaments i la seva evolució de tres anys de casats. Un capellà que treballa —promotor del grup de «cèlibes treballadors»— ens ha autoritzat a reproduir la conversa que va tenir amb un grup d'amics capellans sobre un tema particularment delicat avui: el celibat; el text, extret de la cinta magnetofònica, conserva tota la vivesa d'una exposició oral, per bé que hagi estat lleument retocat en traslladar-lo a l'escriptura. Finalment, Josep Maria Lozano ens ha permès de reproduir l'article que va escriure fa unes setmanes al diari «Avui» sobre «La solitud del creient». El tema bàsic d'aquest quadern —l'aparellament i el matrimoni— queda així, per obra i gràcia d'aquests dos darrers testimonis, situat en un nou context i aclarit amb una nova llum.

Al capdavant, serà bo d'acabar aquestes breus ratlles introductòries amb les darreres paraules de l'article de Ramon M. Nogués: «Amb vista a donar a la relació humana tota la seva plenitud, no podem oblidar la lluminosa reflexió que fa molt poc feia Lucien Guissard: «La raça humana és una raça incerta: té el seu punt focal en el silenci.» Però, «paradoxalment —escriu Josep M. Lozano— la solitud humana només mostra tota la seva radical autenticitat en la mesura en què s'endinsa en la ruta de la solidaritat».

SOBRE LES

RELACIONS PERSONALS

RAMON M. NOGUÉS

Al principi, la solitud

Un home o una dona sols poden, biològicament, fer tot el que és característic de l'espècie humana, llevat de la reproducció. Des d'una òptica biològica potser podríem dir que hi ha altres grups animals en els quals l'individu isolat queda més disminuït que no pas l'individu humà, per exemple certs grups animals d'alta estructuració social, com alguns insectes, en els quals l'especialització marca els individus desproveint-los de certes possibilitats que tenen exclusivament altres individus de l'espècie. Cal notar, però, que, per causa de les dimensions psíquiques, la solitud es revesteix de possibilitats enriquidores; la solitud, en definitiva, pot ser alternativament temuda o enyorada, igual com la relació.

En termes generals, el que anomenem necessitat de relacionar-se ve d'aquella gran pulsio biològica que Pierre Bour a *Les racines de l'homme* en diu *attractio*, és a dir, aquella necessitat de sentir-se a prop d'una altra persona per imperatius amicals, amorosos, parentals, etc. Cal, però, fer memòria que tota *attractio* va inextricablement barrejada amb el que el mateix Bour anomena *ambitio*, *aggressio* i *assimilatio*, és a dir, les ganes de dominar, agredir o dissoldre l'altre. Això fa que tota relació esdevingui un risc, una necessitat i un perill. Schopenhauer va posar en circulació aquella comparació més aviat pessimista sobre el fet relacional humà: «els homes són com els eriçons a l'hivern, que s'acosten els uns als altres per a comunicar-se escalfor, i que, en acostar-se, es punxen». D'ací que aparegui una oscil·lació entre l'enyorament dels altres i les molèsties que la seva presència suposa. D'ací també que tota relació quedi estructurada com una tensió, com un equilibri de petició i de lliurament, com una palpitació d'obertura i tancament.

Penso que la condició fonamental per a establir una bona relació és la capacitat d'assolir una equilibrada acceptació de la pròpia solitud. Roger Schutz, en aquell deliciós llibret que titula *Dinàmica del provisional*, té una frase molt lúcida al respecte: «Tot examen de si mateix porta a constatar que cada relació d'intimitat, àdhuc en la parella més unida, suposa limitacions. Més enllà hi ha la solitud humana. Qui refusa aquest ordre de la natura, experimenta la revolta, conseqüència del seu refús.» Naturalment, aquesta acceptació de la solitud va unida al fet de saber utilitzar estratègies per a donar-li sentit. Cal saber nodrir psíquicament el propi cervell, cal saber organitzar la pròpia felicitat, reduint les boiroses exigències «paradisíiques» i satisfent, atinadament i sobria, les possibilitats relacionals. Normalment qui es deixa portar per una dinàmica de petició sistemàtica de consol, interpretant la relació només com una font de satisfacció pròpia, cau en allò que Bonhoeffer anomenava la «intoxicació per l'interior». Els francesos, irònicament, i amb una punta del grau de xauvinisme que els caracteritza, diuen que la relació humana és com les fondes espanyoles: només s'hi troba el que s'hi porta.

Diversos nivells de relació

Antropològicament és interessant fer notar que la relació humana s'estableix a nivells molt diversos, i que amb la paraula relació dissenyem una complexitat de reaccions i de nivells de comunicació molt notable. Hi ha, per exemple, el món del que avui s'anomena «proxèmies», és a dir, l'estructuració que donen cada individu i cada col·lectivitat al conjunt de canals sensorials que ens posen en comunicació els uns amb els altres; així, posem per cas, hom estudia avui mecanismes delicats com els de la informació pròpia de cada sentit i de l'organització de l'espai que en resulta en cada cultura, i la manera com cada un d'aquests elements condiciona la «notícia» que ens arriba dels altres. És fonamental també l'atenció a la dinàmica profunda de l'afectivitat, dinàmica que estructura l'individu des dels primers moments del naixement, i que explica quantitat de reaccions d'atracció o de refús enfront dels altres: aquesta dinàmica ajuda a entendre des de les rebequeries i les moixaines dels infants, fins a les joies o tragèdies que marquen les relacions entre els adults. No podem oblidar el pes que té en la relació la capacitat de pensar, i de pensar bé: les idees interaccionen amb tots els processos de relació, intentant orientar-los, analitzar-los, criticar-los; així, si pen-

sem que un és «dolent», dinamitzem en contra d'ell la nostra afectivitat. I encara hauríem de referir-nos al delicat món de l'entusiasme, del sentit del viure, del zel en l'actuació, dimensions que depenen de curioses interaccions entre afecte i pensament, i que presenten una possibilitat quasi-màgica de nuar relacions enriquidores i de donar-los profunditat.

El sexe: objectiu reproductiu i elements relacionals

Concretant-nos més a l'àmbit de la relació de parella heterosexual, cal entrar en la consideració d'un element potentíssim de la dinàmica de relació, com és la diferència sexual. En aquest cas, la relació respon en un tant per cent molt notable a una programació d'arrel genètica que es desplega en tot l'individu, a partir de la qual els dos sexes tendeixen a trobar-se i retrobar-se. A l'arrel d'aquest mecanisme de relació hi ha un «objectiu» de caire evidentment reproductiu, a favor del qual actuen tots els mecanismes d'atracció i trobament de la parella. En l'espècie humana, aquest mecanisme queda enriquit i modulats (per raons biològiques i culturals), de tal manera que l'objectiu reproductiu pot quedar en un segon pla, mentre que la finalitat relacional passa a ocupar el protagonisme principal. (Tot i que hom no pot excloure que, en una visió filogenètica i «freda», el mecanisme relacional segueixi essent contemplat principalment com una mena de sofisticat parany per a assegurar eficaçment la reproductivitat, parany que es podria considerar avui en camí de neutralització a causa dels anovulatoris i similars). La realitat és que els elements relacionals, que biològicament semblen únicament funcionals i adjectius, en els humans passen a ser substantius. Aquesta línia evolutiva és reforçada per la cultura, la qual tendeix progressivament a controlar la reproductivitat (cosa que es va aconseguint) i a augmentar la riquesa relacional que ofereix el sexe (cosa que es voldria aconseguir, però que no resulta tan fàcil com l'anterior).

Una relació conflictiva

Em sembla important fer notar el caràcter conflictiu, associat de forma constitucional a la relació de la parella heterosexual humana. I això de cara a aclarir una confusió freqüent que apareix en certs corrents de la cultura moderna. Hom ha emprès una

lluita per alliberar la sexualitat de les repressions injustificades que habitualment creiem que ha sofert i que s'interfereixen en les possibilitats d'enriquiment relacional. Aquesta lluita és ben digna i de tot punt recolzable. Però no és cert que quan la sexualitat deixi de ser injustament reprimida ja deixarà de ser arriscada i conflictiva. La relació home-dona té una càrrega tal de dinamisme, que no pot ser imaginada com un camí elemental i planer. Una parella no reprimida injustament és tan conflictiva com una de reprimida: el que passa és que en la primera el conflicte és constructiu, i en l'altra ho és molt menys. Quan això s'ignora, hom comença a somiar en un paradís relacional (el de la parella heterosexual), el qual funciona aleshores com un clixé irreal i acaba convertint-se en font de frustració i desil·lusió. No hi ha «paradís», i donar les culpes a «l'altre» (l'home, la dona, la societat, els opressors...) pot convertir-se en un àl·ibi infantil que amagui la manca de lucidesa.

A part del conflicte que porta en ella mateixa, la relació de parella ve afectada pel conflicte general que la sexualitat manté amb els factors institucionals de la societat en tant que factors repressius. Tal com han analitzat molt bé quantitat d'autors, però molt assenyaladament Freud, la satisfacció immediata dels instints sol ser incompatible amb el progrés de processos culturals adequats (no em refereixo naturalment a unes cultures que puguin ser titllades de repressives, sinó a qualsevol model cultural normal i realista). La convivència humana —que és relació— imposa l'ajornament de certes satisfaccions, entre elles la sexual, que també són elements relacionals. D'això es dedueix que uns certs tipus de valors relacionals en condicionen d'altres, de forma que el balanç global és el d'un equilibri relacional inestable, amb tots els inconvenients que la inestabilitat suposa.

Dimensions institucionals, monogàmia, estabilitat

El gruix dels elements relacionals que juguen en la parella humana fa inevitable el plantejament de la qüestió institucional. Creure que la institució matrimonial i familiar (és a dir, alguna forma de regulació social de les relacions sexuals i paternals) és un fet accidental seria una imperdonable simplicitat antropològica que amb freqüència hom comet avui. No existeix cap societat que hagi prescindit completament d'alguna forma de regulació social de la sexualitat. I els arguments que hom dona per a criticar aquest fet, arguments inspirats freqüentment en les anàlisis

d'Engels (que considera que la institució matrimonial monogàmica i la regulació de l'exogàmia són simplement una conseqüència del «cop d'estat» mascle-capitalista) apareixen avui com a pures consideracions ideològiques i mítiques. La idea estesa d'una promiscuitat sexual primitiva, que seria considerada com a paradigma de futur alliberador, antropològicament no té cap base, ja que ignora les modernes dades de l'etologia, fins i tot animal, encara que al nostre país se segueixi fent una endarrerida i un xic incompreensible lectura dels textos d'Engels en aquest punt.

La institució de la parella humana està molt relacionada amb el model monogàmic tendent a l'estabilitat, és a dir que freqüentment hom considera que el dit model és el que escau més adequadament a la nostra espècie. Es fa difícil de determinar tots els elements que biològicament incideixen en la definició de cada un dels models de relació de sexes. De tota manera, es pot afirmar en termes generals que, atesos la importància del lligam psicològic, el perllongat període educatiu humà, i el clima d'estabilitat que exigeix l'evolució equilibrada de l'afectivitat humana, hi ha indicis molt seriosos —parlant des de l'etologia— que la parella monògama estable és una estructuració molt adequada de la sexualitat humana.

La qüestió d'una monogàmia indissoluble no depèn de les dades de l'antropologia biològica, com és evident. En aquest cas, hi juga una opció, que pot ser presa per les parelles humanes d'acord amb arguments que no són primàriament antropobiològics. Per exemple, pot ser que raons religioses o filosòfiques impulsin a mantenir indissoluble una relació que no es veu que ho hagi de ser necessàriament des del punt de vista «natural». En aquest sentit penso, per exemple, que determinades maneres de pensar el matrimoni són molt dignificants i humanitzadores, i tenen un alt to de gratuïtat i de significació transcendent; però no cal considerar-les com a exigències «naturals»; i potser són tant més humanitzadores i dignificants en la mesura en què no són gaire «naturals», i constitueixen una mena de «revelació». És evident que el tema és suggerent i complex, com ho és la mateixa utilització que acabo de fer del terme «natural», que per això poso entre cometes.

Alternatives a la parella monògama

La noció de família, com a institució àmplia de relacions en què queda articulada la parella, ha estat progressivament reduïda en

les societats modernes, cosa que produeix un empobriment de la capacitat de comunicació. Això fa que la parella, com a petit nucli de relacions quedi força aïllada, amb la consegüent aparició d'aspiracions a altres alternatives més enriquidores. Això, juntament amb la lliberalitat i la permissivitat amb què avui és jutjat el sexe, fa que hom pensi sovint en alternatives a la parella heterosexual matrimonial. Aquest pensament s'orienta amb freqüència cap a un tipus d'institució relacional més ampli que la reduïda família actual (estil comuna, per exemple), o bé cap a relacions de parella heterosexual que no tinguin necessàriament com a perspectiva el matrimoni institucional ni la totalitat de relacions que aquest implica.

Pel que fa a les comunes, cal dir que l'experiència va demostrant que són viables a llarg termini únicament en el cas que es trobin emparades per estructures definides i exigents; altrament són experiències episòdiques. Si la comuna inclou la possibilitat de relacions sexuals no fixes o bé plantejades *touts azimuts*, hom pensa en la frase del psiquiatra marxista Wuldorf: «La major part d'experiències de vida afectiva i sexual plural es fan sempre al preu del sofriment d'un dels participants. Aquesta afirmació no pot fer altra cosa que decebre els qui esperen —endebades— una vida afectiva sense conflicte.» (*Vers la société érotique*)

Quant a relacions fondes de parella heterosexual sense perspectives matrimonials ni reproductives, es tracta d'una temàtica delicada però que no es pot excloure a priori. Si aquestes relacions es pensessin entre persones compromeses respectivament en diferents matrimonis, sembla que inevitablement entrarien en collusió amb els respectius cònjuges, donada l'exclusivitat que porta a exigir la parella matrimonial. ¿Es pot, però, pensar en altres possibilitats, per exemple en persones no compromeses matrimonialment amb ningú que estableixen una relació afectiva i sensual, amb exclusió de les relacions directament sexuals, i per tant de les dimensions matrimonials i reproductores? ¿És possible pensar en una comunicació enriquidora, que passi per l'afectivitat i l'erotisme, sense incloure el que anomenem relacions sexuals? No cal dir que és una temàtica no gens senzilla, però que segurament no cal enfocar des d'una negativa prèvia. A més, en la perspectiva d'una possible separació real i eficaç entre relació sexual i reproducció —perspectiva perfectament imaginable i previsible de cara al futur— sembla que es podrien plantejar noves possibilitats relacionals entre els sexes, no necessàriament abocades a la institució matrimonial. És evident que en tots aquests casos se suposa sempre el vigor i la serietat. S'exclou l'aventuris-

me o qualsevol forma de concessions fàcils a la superficialitat, i es té present a la vegada el risc de degradació per fragilitat que acompanya totes les realitzacions humanes. El perill és cert, però hom es resisteix a oblidar la coneguda frase de Teilhard a propòsit d'aquesta temàtica: «No creure i no gosar és el que paralitza la vida.» Estimar la vida sempre vol dir optar per alguna forma de risc.

Estils i tarannàs diversos

Finalment penso que caldria no oblidar que la relació humana en general, i la de la parella en particular, queda modulada pel que en podríem dir disponibilitat nòmada dels individus que hi participen. La capacitat per a establir relacions fondes i estables és desigual segons els individus. Hi ha qui sembla més atret per la profunditat, i això el porta més espontàniament a capbussar-se iterativament en la recerca de més qualitat en la mateixa relació. D'altres són més làbils o més nòmades en les seves relacions, i les seves experiències resulten més puntuals. Penso que això pot matisar l'estil de la comunicació, sempre dins d'uns marges que exclouin la superficialitat o la patologia que implica no saber nuar relacions profundes. Els més nòmades seran potser pelegrins més hàbils en el seu recorregut per les comunitats humanes, i els més estables seran els ancorats típics en arrels poc mòbils, més inclinats a l'enyorament d'unes mateixes fonts.

A tots, nòmades i amics, aparellats i vivents en solituds qualificades, a tots els individus i a les comunitats d'aquesta espècie nostra cal encomanar insistentment el respecte que la relació humana exigeix per causa de la seva complexitat, i la sensibilitat i l'equilibri que demana per raó de la seva riquesa. Amb vista a donar a la relació humana tota la seva plenitud, no podem oblidar la lluminosa reflexió que fa molt poc feia Lucien Guissard: «La raça humana és una raça incerta: té el seu punt focal en el silenci.»

TOTA UNA AVENTURA

ANTONI GOMIS

Complex, molt complex. Heus ací uns mots que em brollaven espontanis ahir quan, tot anant a agafar el metro, pensava que se'm demanaven dues pàgines sobre la parella i el matrimoni, avui. Em trobava una mica perplex. Quasi ni m'adonava que l'aire del matí alenava ja primavera. Al meu davant unes mares acompanyaven els seus fills a l'escola. Tot intuïnt l'amor que els unia, de sobte vaig pensar que l'amor s'obria pas en la història humana, malgrat tanta complexitat i tantes ansietats com trobem al moment de voler comprendre l'home i el seu aparellament. Hi ha molta capacitat d'amor, d'encontre i d'aparellament autèntic en les persones, sens dubte. Déu els féu home i dona perquè units en l'amor, fruitessin.

Ara bé, aquest contrapunt esperançador no ens pot fer ingenus. Si avui no volem ser simplistes en les investigacions sobre el món físic —com ho demostren les reaccions provocades davant la instal·lació de centrals nuclears—, tampoc no podem anar solament amb bona voluntat quan tractem de l'amor i de la vida emocional de l'home, i menys encara quan parlem del camí que cal que faci una parella a fi de poder reeixir en el seu matrimoni. Shakespeare, en el seu *Somni d'una nit d'estiu*, deia: «L'amor no veu amb els ulls, sinó amb l'ànima, per això pinten cec l'alat Cupido... Ales sense ulls són emblemes d'imprudent urgència i per això es diu que l'amor és infant, perquè en l'elecció erra freqüentment...» És a dir, sense lucidesa, això que anomenem amor espontani i cec és perillós, perquè també espontàniament es pot deixar d'estar enamorat i es pot deixar d'estimar: tot obrint els ulls hom es pot adonar que potser estimava la seva pròpia idealització i no la persona que tenia davant. Les visions i les vivències simplistes a la llarga poden portar a la decepció i al desengany. I sens dubte aquesta és una de les raons per les quals tanta gent jove desconfia de la parella estable: veuen massa sofriment en molts matrimonis, a causa de passades solucions simplistes, siguin de tipus antropològic i psicològic, siguin de tipus jurídic, moral o religiós.

Processos relacionals complexos

En realitat, parlar de parella i de matrimoni suposa parlar de tot el sistema de relacions interpersonals que fan que dues persones de diferent sexe es converteixin en una díada, més o menys integrada segons els graus de satisfacció que ambdues persones trobin en l'intercanvi mutu. Quan, a nivells profunds, les satisfaccions superen les insatisfaccions, quan l'amor va predominant sobre la indiferència i l'odi, es va estabilitzant la parella.

Això podria semblar més o menys fàcil, si no ens trobéssim amb la gran complexitat de satisfaccions que hom pot recercar en el cònjuge o en l'altre membre de la parella. Vegem-ne algunes.

Com a primera cosa, diguem que la seguretat i la dignitat de les necessitats de relació entre ambdós sexes i entre pares i fills entren en la relació de parella matrimonial. Juntament amb això cal esmentar els processos conscients de la parella relacionats amb l'estat —i el rol— sexual, social, econòmic, ambiental, de selecció física, de valors, de normes socioculturals i religioses, etc. D'entrada, doncs, la parella apareix molt complexa en els seus lligams conscients.

Però en l'elecció de parella i en els seus processos relacionals intervenen mecanismes molt més complexos, irracionals i inconscients en la seva majoria. Efectivament, existeix una vida interna emocional inconscient que uneix els membres de la parella i de la qual depenen fonamentalment l'estabilitat i l'èxit de la parella. Idealitzacions i negacions de la realitat, projeccions, experiències infantils que es volen reviuir en la parella i altres relacions més o menys patològiques formen part d'aquesta vida emocional. Hi ha parelles que inconscientment volen establir relacions entre dominant i submís, entre agressiu i masoquista, entre potent i impotent, entre emocionalment distant i necessitat d'afecte, entre dues rivalitats afectives, entre dues persones inestables, entre pare i mare, entre mare i fill, entre amo i serventa, etc. Aquests lligams malaltissos inconscients uneixen moltes parelles i molts matrimonis. La crisi pot esdevenir-se quan altres factors s'interfereixin en aquestes aliances, com és ara certs factors ambientals, altres factors patològics, o bé factors de maduració en algun membre de la parella. Naturalment deixo de banda altres factors inconscients no malaltissos.

Tot això em duu a afirmar que no es pot improvisar la parella, ni l'amor. Penso també que pot haver-hi certa capacitat de maduresa en tant jovent que abans de casar-se vol estar segur de quina és la seva veritable relació de parella. Cal capacitat de

lucidesa, adonar-se de la classe de lligams que s'estableixen amb la pròpia parella, cal fomentar molt la comunicació autèntica a diferents nivells de profunditat i descobrir les fonts de conflictes abans de decidir-se per la pròpia parella. Però, cal advertir que ni la desconfiança en l'estabilitat de la parella, ni el fet de prescindir de la responsabilitat que un company de parella té sobre l'altre i ambdós sobre els fills, ni el fet de carregar-se tota norma social i cívica que es refereixi a la parella, afavoreix la felicitat i el reeiximent.

Un encontre personal més enllà de la norma

Als humans, ens agraden les seguretats absolutes i les consistències plenes. En canvi, l'ambigüitat, l'ambivalència, el conflicte i la complexitat de la persona i de les seves relacions ens angonen, ens fan desesperar i desconfiar de l'home mateix o bé ens fan refugiar en la norma clara i segura encara que sigui despersonalitzada. Actualment tots comprenem el drama humà i eclesial de Galileo: ara és ben clar que la terra dóna voltes a l'entorn del sol, però en aquell moment qui això deia anava contra la norma, contra la seguretat rígida. Ara bé, què pensem nosaltres sobre el sistema psíquic de l'home i de la parella? El veiem també a partir de la norma segura? Ens fa por qualsevol investigació sobre l'home i sobre la realitat de la parella humana? Certament l'amor i la integració de la parella no és gens fàcil de mesurar ni de comprendre, però cal fer-ho. És clar que molts matrimonis jurídics no existeixen en la realitat psíquica i humana, en la seva realitat antropològica. I també ho és que l'home no està fet per a viure sol. Tant de bo que la salvació portada per Jesús abasti tot l'home. I que nosaltres hi col·laborem!

Acabo dient el que per a mi és la parella, vista des del punt de vista psicològic predominantment. Consisteix en l'encontre de dues persones, de dos «jos» suficientment autònoms i diferenciats que, adonant-se de la seva diferenciació i de la seva identitat pròpia, es descobreixen més o menys depenents i complementaris l'un de l'altre, i per això cerquen relacions personals de cooperació i d'integració que els puguin satisfer a diferents nivells. A més intenten tenir en compte tota la seva realitat personal i social, i procuren comprendre, superar i controlar les seves fonts de conflictes. Una veritable aventura, fascinant i complexa.

AMOR HUMÀ

I MATRIMONI CRISTIÀ

ANTONI TOTOSAUS

L'amor com a realitat primera

L'amor es troba a la rel de tot. Quan es dona un veritable «sentit» a la vida, això es tradueix immediatament en actes de donació i amor envers els altres en les formes més diverses i a vegades més insospitades. I és que l'amor és quelcom subjacent a la nostra existència i ho omple tot. És un dinamisme globalitzador que brolla espontàniament de nosaltres, abans que actuï el nostre enteniment i hi prengui cartes la nostra voluntat.

Altra cosa és que l'amor trobi resistències en l'egoisme humà, resistències que per altra part cal superar. I segons sigui el resultat de la lluita entre l'amor i l'egoisme, es plasmen en una o altra direcció les realitzacions socials, cíviques, polítiques o de qualsevol altra mena.

En un sentit més concret i singular, l'amor porta a l'aparellament i aquest al matrimoni. L'amor pren aleshores unes formes peculiars, es fa més personal, enceta un diàleg entre dues persones que exigeix reciprocitat de donació i confiança, i comporta unes relacions interpersonals que, tot enriquint les persones per dins, les projecta a fora vers la societat.

El descobriment i la comprensió de l'amor s'agermanen amb un millor coneixement dels valors socials i personals que constitueixen l'entorn del matrimoni. Hom no pot prescindir de les noves investigacions en el camp de la sexualitat i de les seves vinculacions amb l'amor. Avui s'ha assolit una major atenció a la dignitat de la persona, una major intensitat en la recerca dels drets humans, les quals coses porten a voler viure amb més plenitud i llibertat la realitat de la parella i del matrimoni.

No acceptació del matrimoni concret

Davant una parella en crisi, és ben freqüent de notar, avui, una sensació de fracàs, perquè en realitat no s'accepta una situa-

ció mediocre de la parella, cosa que fins fa pocs anys hauria estat suficient per a estabilitzar el matrimoni. La persona té més aspiracions en la realització de si mateixa. S'ha arribat a una major consciència de les possibilitats d'assolir la felicitat en el matrimoni. Es coneix millor la sexualitat i el clima social que es respira és d'una major llibertat.

Quan es topa, doncs, amb la realitat concreta d'un matrimoni no suficientment reeixit, aquesta realitat, molt sovint, no s'accepta, hom s'hi rebeu i més fàcilment es deixa portar cap a una crítica que no pas cap a un remuntament, que a voltes resulta feixuc i a voltes pràcticament impossible, quan es fan paleses les incompatibilitats mútues.

D'aquí ve que, més aviat o més tard, la postura de no acceptació de la parella conjugal tal i com és trenca el mateix matrimoni. I el trenca per qualsevol dels punts fluixos que en realitat constitueixen els nervis i l'expressió de l'amor, i que, en anàlisi conceptual i jurídica, no són més que els elements essencials del matrimoni cristià, sense els quals no hi ha tal matrimoni, sigui en el seu origen, sigui en la seva posterior realització.

Unes vegades es trenca per la fidelitat, quan hom comença a entreveure la possibilitat d'una tercera persona; altres vegades per la indissolubilitat, quan hom opta per una actitud pràcticament de divorci; d'altres es trenca per la fecunditat, quan és la procreació el que posa en tensió el matrimoni; o bé es trenca per altres matisos que podríem descobrir en l'anàlisi de la crisi i que poden afectar la capacitat de les persones per a realitzar i complir humanament i cristianament tot el conjunt de drets i obligacions que comporta la comunitat conjugal.

Però, en definitiva, el que vull deixar palès és que el que falla, en realitat, és la realització plena de l'amor.

El perquè del fracàs

Ha vingut el fracàs en no encertar-se a posar en joc l'amor autèntic, sigui perquè d'abans del matrimoni la parella ja s'ha fet un plantejament de l'amor no coincident amb les exigències que el matrimoni cristià postula, cosa a parer meu força freqüent, sigui perquè malgrat voler i acceptar el projecte de matrimoni cristià, aquest no ha passat de ser una cosa purament intencional i abstracta, sense la força operativa necessària per a la seva realització.

Això ens portaria de la mà a l'examen detingut del que és l'a-

mor conjugal i de quines són les seves exigències, i a confrontar-ho amb el projecte inicial o bé amb la realització posterior de cada un dels amors que s'han posat en joc en cada matrimoni.

El contrast ens posaria en evidència i ens explicaria el perquè de tantes situacions crítiques i a l'ensem el perquè de tantes peticions de nul·litat o de separació del matrimoni i les raons per les quals la societat reclama amb tanta insistència el dret al divorci com una sortida d'aquestes situacions esdevingudes pràcticament irremeiables.

Aprofundint una mica la qüestió, ens encarem amb unes exigències de l'amor conjugal molt fortes, que reclamen de la parella una atenció i dedicació màxima i que, en general, no tenen res a veure amb els projectes de parella i d'amor que ens presenten els mitjans normals d'informació de qualsevol mena. Per altra banda, és cert, com deia abans, que cada dia apareixen en la persona unes majors ànsies de viure en profunditat l'amor conjugal, i que la sexualitat pugui esdevenir un diàleg enriquidor i realitzador; però aquestes aspiracions, sovint no reeixides, posen encara més en evidència el fracàs del model a què s'ha arribat en el matrimoni concret.

Revalorització del matrimoni cristià

Feliçment, el concepte cristià de la sexualitat i de l'amor conjugal és més reeixit cada dia i pot ésser contrastat vàlidament i fructuosament amb altres conceptes, en els quals l'egoisme subjacent en l'enfocament de la sexualitat i de les relacions sentimentals condueix a un concepte empobrit de matrimoni que no arriba a penetrar en la intimitat personal i a assumir tota la realitat de les persones i el compromís en una tasca fora d'elles.

A les portes d'una nova legislació que reguli el matrimoni i la família i d'una pròxima llei de divorci, aquesta situació obliga a revaloritzar i aprofundir el matrimoni cristià. En aquesta tasca és imprescindible de superar definitivament la submissió a un codi moral del que està manat i el que està prohibit, com si l'amor veritable i la sexualitat, que n'és expressió, es poguessin encaixar en unes normes prèviament establertes; aquestes fàcilment portarien a un anquilosi del matrimoni i a una moral de la hipocresia, coses que els temps passats ens han demostrat com a suficientment perniciosos.

Prescindir de l'amor en les normes jurídiques canòniques, ban-

dejant-lo com si es tractés d'un element estrany, seria reincidir en un passat no llunyà més propi de pautes culturals ja superades que no de la cultura actual. Ja he dit abans que, si falla el matrimoni, és perquè en definitiva falla l'amor, per una raó o altra, la qual cosa vol dir que l'amor és un ingredient essencial del matrimoni.

Es podrà salvar, si es vol, la juridicitat del matrimoni, però ¿de què serveix, em pregunto, tenir molts matrimonis jurídicament vàlids, però absents de l'amor que els vivifiqui?

Identificació entre el matrimoni real i la seva formulació jurídica

En contra de certs corrents escrupolosament juridicistes, cal afirmar que l'amor veritable ha de ser present en el concepte mateix de matrimoni cristià com un element constitutiu, l'exclusió del qual, sigui per la via que sigui, ha de constituir causa de nul·litat del matrimoni.

Altra cosa és la formulació jurídica del contingut de l'amor, que per si mateix pot resultar impalpable; però la manera de buidar-lo en esquemes jurídics és un problema merament tècnic que s'ha d'afrontar amb la competència deguda.

En el Codi de Dret Canònic, l'expressió jurídica de l'objecte del matrimoni encara resta en forma contractualista de «dret en relació als actes aptes per a la generació», com si el matrimoni fos només per a la fecunditat. A partir del Concili Vaticà II, però, aquest dret recíproc a la fecunditat s'emmarca en una comunitat de vida que comporta unes relacions interpersonals entre els cònjuges, les quals d'una banda són molt més àmplies que el retall concret de la relació sexual i d'altra banda exigeixen, perquè puguin ser veritablement tals, l'existència de l'amor que les amari.

L'amor, doncs, cal concretar-lo certament amb expressions jurídiques adequades ja que l'anàlisi jurídica no pot fer-se sobre expressions globals. Per això l'expressió «comunitat de vida», introduïda pel Concili i incorporada ja a l'esquema de reforma del nou Codi de Dret Canònic, sembla força reeixida per a expressar la tendència de l'amor; però, a partir d'aquí, la Jurisprudència ha de concretar encara més el que s'ha d'entendre per comunitat de vida, ja que la pura formulació jurídica sense donar continguts concrets no seria més que una abstracció.

En el matrimoni es produeix essencialment una relació jurídi-

ca, ja que són dues persones que reben i donen en pla de reciprocitat i igualtat els seus propis dons personals; aquesta relació omple de contingut la forma que expressa aquesta mateixa relació. És a dir, en el matrimoni no hi ha d'haver diferenciació entre forma essencial i forma jurídica.

En realitat la dimensió jurídica per a complir la seva funció, no s'ha de substreure a la realitat fàctica que vol regular; al contrari: l'ha d'assumir en les seves normes.

El matrimoni, tema pastoral de primer ordre

Quan el concepte de matrimoni canònic que apliquen els Tribunals eclesiàstics és posat en joc i contrastat amb el seu concepte real a través d'una pastoral adequada, queda clarament comprovat com, malgrat les deficiències i els perills inherents a tota obra humana, queda enriquit el mateix matrimoni, és a dir les persones.

La importància pastoral del matrimoni queda palesa quan el mateix Concili Vaticà II en fa esment en la Constitució «*Gaudium et spes*», n. 47: «El benestar de la persona i de la societat humana (...) està estretament lligat a una favorable situació de la comunitat conjugal.» És sabut que la Comissió central del Concili va refusar un esquema de matrimoni excessivament jurídic i poc pastoral que no donava solució als problemes reals.

El Concili Vaticà II realitza l'estudi sobre la naturalesa del matrimoni des del punt de vista estrictament natural, amb anterioritat a l'estudi de la sacramentalitat, i el defineix com una íntima comunitat de vida i d'amor, tota vegada que l'objecte del consentiment matrimonial, que necessàriament deriva del concepte del matrimoni, ha d'ésser aquesta comunitat de vida i d'amor.

Que aquestes reflexions serveixin com una aportació més en el camp del matrimoni, en la realitat més pregona del qual estem tocant ja fons, no, naturalment, en el seu misteri, insondable per si mateix, però sí en el reconeixement de la realitat d'aquest misteri.

EL FUTUR DE LES CAUSES MATRIMONIALS

LLUÍS M. SISTACH

Un dels Acords signats darrerament per la Santa Seu i el Govern espanyol tracta de les causes matrimonials. Aquests Acords reformen el Concordat de 1953, vigent fins que els esmentats Acords no siguin degudament ratificats per les noves cambres. Amb anterioritat, la nova Constitució espanyola ha modificat la legislació sobre el matrimoni, concretament l'article 42 del Codi civil, que regulava les dues classes de matrimoni, el canònic i el civil. La modificació ha significat passar d'un règim de matrimoni civil subsidiari a un règim de matrimoni civil i canònic facultatiu.

Aquestes reformes tindran considerables repercussions en la nostra societat pel que fa referència al matrimoni dels espanyols. Les repercussions podran ser més sensibles en la pastoral pre-matrimonial i familiar. Conseqüentment, tot això incidirà també en la tasca pastoral que realitzen els tribunals eclesiàstics a casa nostra. En aquest article intentaré exposar-ne alguns aspectes en ordre a una reflexió pastoral.

Les crisis matrimonials

Tots coneixem matrimonis desavinguts i que arriben a una crisi irreversible. La institució matrimonial, per bé que molt vàlida avui, no es pot negar que se sent fortament interpellada en la nostra societat actual. Les estadístiques de separacions conjugals i de demandes de nul·litat de matrimoni a Espanya posen de manifest que han experimentat un creixement considerable. Com a indicatiu és suficient fixar-se en les causes matrimonials presentades al Tribunal eclesiàstic de Barcelona els darrers deu anys:

	<i>separacions</i>	<i>nul·litats</i>
1969	384	32
1970	497	38
1971	554	33
1972	621	59
1973	688	59
1974	773	102
1975	972	197
1976	1.163	357
1977	1.555 ¹	298
1978	2.056	224

Aquest increment progressiu de les crisis matrimonials demana urgentment una reflexió a la societat civil i a la comunitat cristiana. No hi ha dubte que els factors que incideixen en les crisis són de molt diversa índole; i en un mateix cas trobem, en general, més d'un factor. La realització del matrimoni en concret, com una íntima comunitat de vida i d'amor, demana als esposos un conjunt de qualitats i també una sèrie de condicions ambientals que el facin possible.

Aquesta reflexió pastoral és molt necessària si a més tenim present el que he pogut constatar tractant milers de matrimonis fracassats. Gairebé tots els esposos es van casar amb el desig i la il·lusió de ser feliços i que aquesta felicitat fos per sempre. Després no ha estat així. Per què? Aquí comença la necessitat d'una reflexió pastoral seriosa.

Les conseqüències humanes i cristianes que té en general per als mateixos esposos i també per als fills tot el procés desintegrador del matrimoni que viu una crisi profunda i irreversible són molt doloroses. Si estimem de debò la persona humana i el seu desig innat de realització i felicitat, cal plantejar-se aquella reflexió sobre els factors que incideixen fortament en el fet que molts matrimonis no esdevinguin una íntima comunitat de vida i d'amor.

1. A partir d'aquest any funciona al bisbat una Delegació que tracta també les causes de separació conjugal, però per via administrativa.

Especialistes de la patologia matrimonial

De les crisis matrimonials existents, segurament que només un nombre reduït són tractades en els tribunals eclesiàstics amb motiu de cercar els esposos una solució legal al seu problema. Però aquest nombre és bastant elevat segons consta en aquelles estadístiques. I si bé els tribunals eclesiàstics tenen competència per a tractar altres conflictes legals dels membres de l'Església, i no només els matrimonials, de fet són aquests darrers els que quasi únicament s'hi presenten avui.

Això fa que els membres d'aquests organismes puguin considerar-se com uns especialistes en la patologia del matrimoni. En el Tribunal eclesiàstic de Barcelona exerceixen el seu ministeri o servei sacerdots, religiosos, religioses i laics casats i solters. Però cal pensar també en moltes altres persones que col·laboren amb la seva especialitat professional en el tractament de les crisis matrimonials: advocats, psicòlegs, psiquiatres, ginecòlegs, uròlegs, antropòlegs, endocrinòlegs, etc. L'amplitud i la profunditat amb què es consideren les causes matrimonials permeten concloure que els tribunals eclesiàstics poden esdevenir una plataforma qualificada —sense excloure'n d'altres— per a observar i estudiar la patologia del matrimoni.

Però no es tracta d'un estudi únicament teòric, de bufet, sobre la patologia del matrimoni. Precisament perquè és un tribunal, s'hi veuen causes matrimonials, és a dir, matrimonis concrets, de totes les edats, de totes les classes socials, de tots els nivells culturals, etc. I no són matrimonis d'un temps determinat, sinó que cada dia es presenten noves demandes, cosa que permet un estudi constantment actual de la patologia matrimonial.

La constatació d'aquesta patologia porta en molts casos a detectar la seva etiologia (els orígens). Sovint és molt complexa. En les crisis matrimonials incideixen factors culturals, socials, laborals, religiosos, antecedents i subseqüents a la celebració del matrimoni. La terapèutica preventiva no sempre és fàcil d'aplicar ni depèn únicament de l'acció de l'Església. Però certament que entre aquells factors n'hi ha un que té la seva importància: la pastoral pre-matrimonial i familiar que s'ha realitzat almenys fins ara en general.

A la vegada, l'estudi de la patologia del matrimoni posa en relleu, com per contrast, la complexa riquesa del matrimoni, les múltiples dimensions de l'íntima comunitat de vida i d'amor entre els esposos. En l'estudi d'una causa de nul·litat de matrimoni són constants aquestes preguntes: què és el matrimoni?; quin valor

té l'amor en el matrimoni?; quines exigències comporten unes relacions interpersonals conjugals?; quina capacitat es requereix en els contraents per a casar-se?... Això demana que els membres dels tribunals eclesiàstics no siguin només experts en la patologia del matrimoni, sinó també i principalment en la seva dimensió reeixida com a realitat humana i cristiana.

La preocupació humana i pastoral en la tramitació de les causes matrimonials —especialment les que tracten sobre nul·litat de matrimoni— ha fet avançar notablement la jurisprudència canònica. Des de fa uns quinze anys s'hi observen aquestes constants: en primer lloc, es posen en relleu abans que altra cosa els aspectes positius de la naturalesa del matrimoni com a realitat humana i cristiana i les qualitats essencials que requereixen en els esposos les relacions interpersonals i, com a contrast, els motius que fan nul el matrimoni concret que es considera per manca-hi algun d'aquells aspectes essencials. En segon lloc, en la comprensió del que és el matrimoni cristià, la jurisprudència canònica ha anat incorporant recentment tots els avenços sòlids dels estudis bíblics, teològics, antropològics, psicològics, psiquiàtrics, sociològics, etc. En tercer lloc, aquesta jurisprudència no considera només —per bé que hi doni tota la seva deguda importància— el matrimoni *in fieri*, és a dir, el moment d'atorgar els contraents el seu consentiment matrimonial, sinó també el matrimoni *in facto esse*, és a dir, la realització concreta de la convivència conjugal. Es pot afirmar que avui no és possible conèixer en tota la seva riquesa la doctrina de l'Església sobre el matrimoni sense repassar la producció jurisprudencial recent.

Sovint únicament es considera del tribunal eclesiàstic la vertent d'administració de la justícia. És la seva finalitat específica. Però, pel que s'ha dit fins ara, i per ser un organisme eclesial, no es pot oblidar la seva dimensió pastoral. En la reflexió i planificació de la pastoral pre-matrimonial i familiar, l'experiència dels seus membres pot ser molt valuosa. Concretament, pel que es refereix a la pastoral pre-matrimonial, si es vol realitzar una deguda i completa preparació al sagrament del matrimoni, avui es fa més necessària una col·laboració entre els agents directes d'aquesta pastoral i membres del tribunal eclesiàstic. No és possible complimentar degudament l'expedient matrimonial sense conèixer la recent jurisprudència canònica que es produeix constantment en aquells organismes. Sense aquella col·laboració és fàcil d'autoritzar matrimonis que sobre la base de l'esmentada jurisprudència són nuls. Això, com a mínim, és un indicatiu de poca serietat.²

Matrimoni civil i matrimoni canònic facultatiu

L'any 1979 ha començat a Espanya amb un canvi substantiu en el règim matrimonial. Hem passat d'un sistema matrimonial segons el qual el matrimoni canònic era gairebé el general dels contraents espanyols, mentre que el matrimoni civil era considerat com a subsidiari, a un nou sistema matrimonial que s'anomena facultatiu. Els contraents batejats ja poden optar: poden escollir lliurement —almenys a nivell de la normativa civil— el matrimoni canònic o el matrimoni civil. Tant l'un com l'altre gaudeixen dels mateixos efectes civils.

Tots recordem la legislació matrimonial espanyola recentment derogada per a aquells contraents que, batejats de petits i sense creure de grans, volien contreure matrimoni civil, conseqüents amb les exigències de la seva consciència. La llei civil els obligava al matrimoni canònic, a no ser que fessin una declaració formal d'haver abandonat la religió catòlica o bé de no professar-la. Aquesta legislació de signe confessional no estava d'acord amb les exigències del dret civil a la llibertat religiosa, va ajudar a elaborar una determinada concepció infravalorativa del matrimoni civil i configurà un tipus determinat de pastoral pre-matrimonial permissiva per tal de subsanar aquell abús. Aquest sistema matrimonial va fomentar que força contraents demanessin el sagrament del matrimoni no per motius de fe, sinó perquè era considerat com gairebé l'únic possible per als batejats.

La nova Constitució espanyola ha deixat d'ésser confessional catòlica. Vol propugnar el dret fonamental de tot ciutadà a la llibertat religiosa. Per això, ha derogat aquell sistema matrimonial i ha deixat la porta oberta a dos possibles sistemes matrimonials: el que hem anomenat facultatiu i el denominat de matrimoni civil obligatori per a tots els contraents. Un i altre sistemes vénen adoptats, avui, en diferents Estats. Un i altre tenen els seus avantatges i desavantatges. L'Acord que comentem —posterior a la Constitució— ha optat pel sistema facultatiu.

2. El Secretariat diocesà de Pastoral familiar de Barcelona ha publicat recentment un full que exposa les dades de la jurisprudència canònica sobre aquells capítols de nul·litat de matrimoni més fàcilment detectables en la preparació de les parelles. («Requisits institucionals del matrimoni cristià. Orientacions per a acompanyadors de promesos», per Lluís M. Sistach), i en el curset que organitza per a acompanyadors de parelles, inclou un tema sobre aquestes qüestions.

Es de preveure que aquest sistema matrimonial tindrà conseqüències beneficioses en la pastoral. En primer lloc, respectant les exigències del dret civil a la llibertat religiosa, facilitarà el matrimoni civil als contraents batejats que per manca de fe no volen celebrar el sagrament del matrimoni. Contribuirà també a donar al nostre poble un concepte diferent del matrimoni civil, institució que té una entitat d'ordre temporal que ha d'ésser justament valorada. Finalment, estimularà les comunitats cristianes a replantejar-se tota la pastoral pre-matrimonial.

En línia de principis, ja en l'anterior sistema matrimonial calia oferir a les parelles que demanaven el sagrament del matrimoni una autèntica preparació humana i cristiana per a celebrar-lo degudament. Però no es pot negar que aquell sistema ho dificultava considerablement a causa de l'actitud de moltes parelles. És cert que el simple canvi d'una llei no es tradueix en un canvi immediat en el comportament humà. Es pot afirmar que el sistema matrimonial facultatiu no ha constituït un canvi radical com ho haguera estat l'adopció del sistema de matrimoni civil obligatori. Però, al marge de les consideracions de principi que podrien fer-s'hi, la reforma adoptada exigeix que les comunitats cristianes intensifiquin la preparació al matrimoni cristià.

Aquesta intensificació ha de fer-se en tres aspectes: l'obligatorietat d'un acompanyament vers el sagrament del matrimoni; l'exposició de tot el contingut del sagrament com a tal i de les disposicions necessàries per a celebrar-lo degudament; i la presentació positiva de la naturalesa i les exigències del matrimoni cristià com a íntima comunitat de vida i d'amor que comporta un compromís personal, lliure, conscient, indissoluble, fidel, fecund per part dels contraents.

Les separacions conjugals

L'aspecte més renovador de l'Acord jurídic tantes vegades esmentat fa referència a la tramitació de les causes de separació conjugal. Com se sap, el Concordat de 1953 estableix que l'Església té competència exclusiva en la seva tramitació, sempre que es tracti de matrimonis canònics, i que l'Estat atorga efectes civils a les seves decisions. Aquell Acord que reforma el Concordat no explicita res de manera directa sobre les causes de separació conjugal. Com s'ha dit, aquest silenci parla suficientment: significa que un cop entri en vigor l'Acord, les causes de separació conjugal que els esposos presentin al tribunal eclesiàstic no tin-

dran reconeguts efectes civils per part de l'Estat. L'Església podrà continuar tractant les causes de separació conjugal si els esposos ho desitgen, però únicament a efectes de consciència.

Cal dir que aquesta solució és la que s'ha anat adoptant en tots els Estats que mantenen relacions concordades amb l'Església. Espanya constituïa encara una excepció. Advocats dedicats a les causes matrimonials han posat en relleu els aspectes positius que representa per als esposos el tractament d'aquestes causes en institucions eclesials, presidides per una actitud i una preocupació pastoral, especialment si es pensa en els més pobres i marginats. Però, malgrat això, no hi ha dubte que l'esmentada solució serà beneficiosa per a l'Església per diverses raons. Voldria exposar-ne algunes.

a) Es pot dir que són pocs els esposos que recorren al tribunal eclesiàstic demanant la separació conjugal per motius de consciència. El que cerquen únicament són els seus efectes civils que fan referència a la mateixa separació dels esposos, a la guarda i custòdia dels fills, al règim pertinent de visites dels fills i a la pensió alimentícia. Prescindint del servei just i equitatiu que els tribunals eclesiàstics s'esforcen d'oferir als esposos que hi recorren, **hom té la sensació de realitzar una funció subsidiària de la societat civil en la majoria dels casos.**

b) No tots els esposos que demanen la separació tenen fe. Això fa que el contacte amb un organisme d'Església, el realitzin amb motiu d'una situació matrimonial i personal conflictiva i certament desagradable per a ells. Malgrat l'esforç que els membres dels tribunals eclesiàstics puguin fer per a acollir aquestes persones amb la millor actitud pastoral, no sempre és possible evitar aquells inconvenients.

c) En la majoria de les causes de separació conjugal hi ha un conflicte d'interessos entre els esposos. La decisió del tribunal eclesiàstic té efectes civils i decideix sobre aspectes molt importants i personals com són les relacions interpersonals dels esposos, els drets i deures envers els fills i la pensió alimentícia. Encara que la decisió sigui objectivament justa i equitativa, no sempre s'evita en el cònjuge que ha perdut una animadversió envers aquest organisme d'administració de justícia i, en últim terme, envers la institució eclesial en general.

d) El volum creixent de les causes de separació conjugal que es presenten als tribunals eclesiàstics comporta un doble inconvenient. En primer lloc, demana la dedicació d'un nombre elevat de sacerdots a la tramitació d'aquestes causes, en detriment d'altres sectors més importants de la pastoral. En segon lloc, impe-

deix que aquells organismes es puguin dedicar exclusivament a les causes de nul·litat de matrimoni canònic, tasca pròpia i exclusiva de l'Església, que afecta la realitat del sagrament i del vincle matrimonial, i que possibilita millors solucions a les crisis matrimonials irreversibles, a nivell humà i cristià.

S'ha dit que els esposos que han celebrat el sagrament del matrimoni conseqüents amb la seva fe cristiana tenen dret que la mateixa institució que ha acceptat el seu compromís intervingui també en la seva crisi i decideixi sobre la separació conjugal. Crec que aquesta opinió és compatible amb la reforma que es comenta. Encara que les decisions dels tribunals eclesiàstics en aquestes matèries no tinguin efectes civils, l'Església serà sempre competent per a decidir sobre si existeix o no causa legítima de separació conjugal a efectes de consciència dels esposos. Les esglésies locals —les diòcesis— ofereixen en tots els països del món un servei eclesial per decidir sobre aquesta qüestió. Espanya no en serà una excepció.

Però crec que, en general, és millor situar el servei eclesial en un altre nivell. Especialment, en el nivell preventiu de les crisis matrimonials, amb l'organització d'una autèntica i eficaç pastoral pre-matrimonial i familiar per part de les comunitats cristianes. I aquí, en la pastoral familiar, situaria la funció o el ministeri reconciliador de matrimonis en dificultat. A la nostra diòcesi s'ha iniciat aquest servei que pretén específicament ajudar els matrimonis en crisi. Cal, però, que totes les comunitats cristianes en prenguin consciència i que es pugui anar descentralitzant el servei diocesà. En general, les crisis matrimonials no es fan irreversibles en un dia. La terapèutica eficaç —com en tota malaltia— demana ser aplicada al seu moment oportú. De fet, es pot constatar que els matrimonis que acudeixen al tribunal eclesiàstic per demanar la separació conjugal són pràcticament irreconciliables i que en aquell moment ja és ineficaç la terapèutica reconciliatòria.

Les causes de nul·litat de matrimoni

La modificació que estableix aquell Acord en relació amb les causes de declaració de nul·litat de matrimoni canònic no és aparentment tan sensible. Les sentències de nul·litat de matrimoni fallades pels tribunals eclesiàstics continuaran tenint efectes civils si reuneixen unes condicions. En una d'aquestes condicions és on rau la modificació que introdueix l'Acord i que serà comentada més endavant.

Les sentències afirmatives de nul·litat de matrimoni degudament confirmades, fermes i executives permeten als interessats contraure nou matrimoni canònic o civil. Això fa que davant de crisis matrimonials irreversibles la nul·litat de matrimoni representi per als interessats la solució en general més desitjada, especialment si volen refer la seva vida afectiva amb una altra persona o bé de fet ja hi conviuen.

A Espanya —almenys fins ara— hi ha dues circumstàncies que donen una configuració peculiar a les causes de nul·litat de matrimoni canònic. Aquestes circumstàncies incideixen també en la tasca dels tribunals eclesiàstics.

En primer lloc, la gairebé totalitat dels matrimonis que se celebren són canònics. Segons el Concordat de 1953, vigent encara en el moment d'escriure aquest article, l'Estat reconeix competència exclusiva als tribunals eclesiàstics sobre les causes de nul·litat de matrimoni canònic. És una conseqüència lògica de reconèixer plens efectes civils al matrimoni celebrat segons les normes del dret de l'Església. Així totes les causes de nul·litat de matrimoni són tractades i decidides pels tribunals eclesiàstics.

La problemàtica pastoral que es presenta en el moment de demanar el matrimoni canònic unes parelles amb motivacions alienes a la seva dimensió sacramental sorgeix de nou quan recorren a l'Església per a demanar la declaració de nul·litat.

Una altra circumstància agreuja aquesta problemàtica pastoral dels tribunals eclesiàstics: a Espanya no està regulat el divorci civil. Això fa que els esposos que davant d'una crisi matrimonial irreversible desitgen aconseguir els efectes del divorci no tenen altra solució que presentar una demanda de nul·litat de matrimoni. Em refereixo naturalment a aquells que s'han casat per l'Església però que, a causa de la seva situació religiosa actual, optarien pel divorci civil si estigués regulat. En aquests casos és fàcil que els interessats sense consciència cristiana intentin configurar uns supòsits de nul·litat de matrimoni canònic inexistents en el moment d'atorgar el consentiment matrimonial.

És cert que el tribunal eclesiàstic, com a òrgan d'administració de justícia, vetllarà per cercar la veritat dels fets; però aquella hipòtesi, no del tot infreqüent, pot condicionar considerablement l'estil del seu treball. No hi ha dubte que, si existien altres mitjans legals per a aconseguir els mateixos efectes civils de les nul·litats de matrimoni canònic, es contribuiria a clarificar les actituds dels qui recorren al tribunal eclesiàstic. El mateix fenomen recent de la «fuga de causes» o del «turisme de causes», n'és un exemple clar. Tots veiem i sofrem l'escàndol que ocasiona i el des-

crèdit que produeix a la institució eclesiàstica i a la imatge autèntica de l'Església. Especialment, encara que no únicament, perquè només poden manipular aquest mitjà els que disposen de recursos econòmics per a obtenir o simular una residència no preària a l'estranger.

Però per a ser ben objectius cal dir que la regulació civil del divorci no clarificaria plenament per si sola aquella situació. Si és vàlida una comparació amb el que ha succeït i succeeix a Itàlia, la implantació del divorci no hi ha significat la disminució de les causes de nul·litat de matrimoni canònic, que té també efectes civils. Potser dues de les raons fonamentals són les següents: en la valoració social, no és el mateix, en aquests països, ser divorciat que haver obtingut la nul·litat del matrimoni; un divorciat no podrà contraure nou matrimoni canònic, mentre que aquell que hagi obtingut la nul·litat sí que tindrà aquesta possibilitat.

Amb tot, una dada pot ser significativa per al que s'està considerant: la publicació a la premsa de l'esborrany de projecte de llei de divorci ha coincidit amb un augment considerable de les demandes de separació conjugal i ha frenat sensiblement aquella progressió geomètrica de les demandes de nul·litat de matrimoni, tal com pot comprovar-se en les estadístiques que s'han transcrit abans. La coincidència no ha estat casual, sinó que obeeix justament a un dels motius de divorci previstos en aquell esborrany: la seva concessió després de dos anys d'una sentència ferma i executiva de separació conjugal. Consta que matrimonis que ja viuen separats de fet demanen ara la separació legal per a iniciar al més aviat possible la tramitació del seu futur divorci, si un dia aquell esborrany es converteix en llei. Consta també que hi ha esposos que àdhuc amb fonament objectiu per a poder demanar la nul·litat canònica del seu matrimoni, opten per no fer-ho, esperant emparar-se en la llei de divorci que consideren pròxima, un cop han calculat el temps que tardaria la tramitació de les dues instàncies de la causa de nul·litat de matrimoni.

Una incongruència de l'Acord

Entre l'article sisè de l'Acord i el Concordat de 1953 hi ha una diferència en relació als efectes civils de les decisions eclesiàstiques sobre la declaració de nul·litat de matrimoni. Els dos documents atorguen efectes civils: és a dir, l'Estat reconeix en l'ordre civil matrimonial la decisió de l'Església. Però hi ha una diferència: el Concordat demana simplement que es comuniqui aquella decisió eclesiàstica a la jurisdicció de l'Estat, mentre que l'A-

cord estableix, a més, una condició: que les resolucions eclesiàstiques que declaren nul un matrimoni canònic s'ajustin al dret de l'Estat i que un tribunal civil competent ho decideixi.

Cal dir que en aquests moments no es poden preveure les conseqüències exactes d'aquesta condició, perquè el text que l'estableix no és suficientment explícit. Però, sobre la base dels termes que utilitza, poden plantejar-se, ja, un seguit d'interrogants: ¿de quin dret de l'Estat es parla?: ¿del dret substantiu?, ¿del dret processal?, ¿potser del substantiu i del processal?: ¿quin tribunal serà el competent?: ¿quin procediment seguirà per a fallar si es dóna en cada cas aquella condició?: ¿amb quina agilitat actuarà?: la determinació del contingut d'aquests interrogants, ¿serà unilateral per part de l'Estat o bé bilateral, amb la intervenció de la Santa Seu?

No és possible encara de pronunciar-se sobre quina resposta tindrà cadascuna de les anteriors qüestions. Però sí que és possible de preveure que es pot produir una determinada política matrimonial per part de l'Estat de signe minimalista o maximalista en atorgar efectes civils a les declaracions canòniques de nul·litat de matrimoni.

Si aquestes resolucions eclesiàstiques s'han d'ajustar al dret substantiu de l'Estat, això significaria que els capítols o motius de nul·litat de matrimoni establerts en el dret canònic hauran de coincidir amb els de la legislació civil. Avui per avui, la jurisprudència canònica sobre la nul·litat és més àmplia i més rica que la jurisprudència civil. Però és segur que la legislació de l'Estat sobre el matrimoni civil, sobre la nul·litat d'aquest matrimoni i sobre la seva dissolució serà aviat reformada. La dificultat pot sorgir si, per àmplia que sigui aquesta reforma, hi ha motius de nul·litat admesos per l'Església, d'acord amb la naturalesa específica del sacrament del matrimoni, que no siguin recollits pel dret de l'Estat. Si fos així, la declaració de nul·litat de matrimoni canònic per un d'aquests capítols no tindria efectes civils.

En aquesta última hipòtesi, els components d'aquest matrimoni declarat nul per l'Església podrien contreure nou matrimoni canònic, però si, atenent l'Acord que es considera, es notifiqués a la jurisdicció civil en ordre a obtenir-ne els efectes civils, es tipificaria el delict de bigàmia. Per a evitar-ho, són possibles dues solucions. Una, no comunicar a la jurisdicció civil el nou matrimoni canònic celebrat; tindria l'inconvenient de no gaudir d'efectes civils. L'altra, demanar també el divorci civil en el cas d'estar regulat; un cop obtingut ja es podria comunicar a la jurisdicció civil aquell matrimoni canònic en ordre a gaudir dels seus efectes

civils. Aquesta darrera solució, per altra part, és la normal en els Estats que no atorguen efectes civils a les resolucions eclesiàstiques de nul·litat de matrimoni canònic.

Al marge de la resposta legal que es doni als interrogants abans exposats, l'esmentada condició representa una incongruència jurídica en el context d'aquest Acord concordatari. La raó és ben senzilla. Si l'Estat atorga al matrimoni canònic efectes civils pel sol fet d'haver-se celebrat segons les normes del dret canònic sense cap intervenció controladora per part seva, també hauria de reconèixer força legal a les resolucions eclesiàstiques sobre la nul·litat d'aquests matrimonis, sense necessitat d'aquella condició de signe controlador.

La incongruència és encara més sensible si es considera que la nul·litat del matrimoni canònic —segons la doctrina i les normes de l'Església— es reporta sempre al moment en què es va celebrar. Si és nul, significa que no es va celebrar segons les exigències pertinents del dret canònic; per això mateix, hauria de deixar de tenir efectes civils un cop notificada a l'Estat la decisió eclesiàstica de nul·litat. L'Acord entre la Santa Seu i el Govern espanyol estableix, doncs, una postura diferent de l'Estat en relació a la celebració del matrimoni canònic i a la declaració de nul·litat d'aquest matrimoni.

La filosofia jurídica que dona suport a l'article sisè de l'Acord experimenta la mateixa incongruència. Perquè si la motivació profunda de reconèixer efectes civils al matrimoni canònic és el respecte al dret fonamental dels ciutadans a la llibertat religiosa, també hauria de conduir a reconèixer efectes civils a la declaració de nul·litat del matrimoni canònic. Si la sobirania de l'Estat en l'ordre civil queda respectada en la primera hipòtesi, també es respecta en la segona.

Finalment, en relació amb el reconeixement civil de les dissolucions de matrimonis canònics per part de l'Església, l'Acord explicita només el cas de les dispenses pontificies sobre matrimoni rat i no consumat. Però aquí cal aplicar també la mateixa condició abans considerada perquè l'Estat les reconegui civilment. A diferència del Concordat de 1953, l'Acord no concedeix eficàcia civil a la dissolució del matrimoni canònic per motius de fe. L'Acord silencia aquesta qüestió. Es tracta, sens dubte, d'un silenci conscient. Amb tota probabilitat obeeix al fet que, en aquestes hipòtesis, el motiu de la dissolució del matrimoni és d'ordre religiós i l'Estat ha de garantir el legítim dret civil a la llibertat religiosa de tots els ciutadans i no ha de fer cap discriminació en l'exercici dels drets civils per motius d'índole religiosa.

ACOLLIR ELS DIVORCIATS

A L'ESGLÉSIA

JESÚS HUGUET

Una tasca primordialment pastoral

Se m'ha encomanat tractar de l'aspecte pastoral del divorci.*

Ja d'entrada cal reconèixer que, malgrat que la funció de l'Església és bàsicament pastoral, la seva preocupació pel matrimoni ha estat principalment jurídica: el matrimoni ha estat sens dubte un dels camps que més han patit la juridització excessiva de l'Església. Aquest fet, que té una certa explicació històrica, marca profundament tota l'actitud i l'actuació de l'Església respecte del matrimoni, i més concretament, respecte del divorci.

En efecte, l'enfocament jurídic i l'enfocament pastoral són per naturalesa radicalment diferents.

El dret parteix per principi d'una actitud negativa de desconfiança i de control; aquesta és la raó per la qual la llei, si bé en funció de la llibertat, pren generalment forma negativa. El dret, lluny d'impulsar la creativitat, apunta sempre al mínim legal i procura lligar ben bé tots els caps, de manera que deixi el mínim d'espai possible a la inseguretat i a l'evasió i, finalment, el dret es basa en la coerció.

En canvi, la pastoral parteix d'una actitud alliberada i positiva de confiança en l'home i en la vocació cristiana com a oferta de salvació. Es basa en la presentació de les promeses i de les exigències de l'Evangeli, encaminada a desvetllar les energies i la generositat de la llibertat humana. No recolza sobre la coerció sinó sobre la responsabilització. Acara el creient no pas amb unes lleis que, per ben fetes que siguin, sempre admeten escapatòries, sinó amb l'imperatiu ineludible de la consciència il·luminada per la fe.

* Ponència llegida al Simposi sobre la conveniència d'una llei de divorci, organitzat, el 26 de maig a Barcelona, pel grup cristià de promoció i defensa dels drets humans.

Pel fet de situar-se en una actitud jurídica, l'Església s'ha preocupat més de legislar, tramitar i controlar que no pas de proclamar la grandesa i el misteri del matrimoni (Ef 5,25-33). La mateixa celebració litúrgica apareixia més com una simple formalitat per a la validesa que com a expressió de la significació cristiana del matrimoni i de la seva inserció eclesial. La indissolubilitat ha estat presentada com un vincle jurídic i no com una exigència i possibilitat en Jesucrist, que, amb les energies de la gràcia, els esposos cristians són cridats a realitzar en l'amor i la llibertat, fins al punt d'esdevenir una imatge de l'amor i de la fidelitat del Crist. A l'hora d'assegurar l'estabilitat del matrimoni, l'Església s'ha refiat més dels constrenyiments jurídics que de la preparació de la parella i del recolzament de tota una comunitat compromesa a ajudar els esposos en el seu creixement en l'amor i la fidelitat. I per als casos de conflicte o de ruptura irreparable, l'Església s'ha preocupat de muntar tribunals en lloc d'assessories i serveis que poguessin ajudar els esposos a superar els problemes i dificultats o almenys a enfrontar cristianament el seu fracàs amb realisme i esperança.

Per tot això, creiem, seria de desitjar que l'Església abandonés o alleugerís considerablement la funció jurídica que respecte del matrimoni va assumir en altre temps més aviat amb caràcter de suplència, per a centrar-se en la seva missió ètico-pastoral. Ja sant Tomàs distingia tres aspectes en el matrimoni: en tant que ordenat a la procreació, al bé de la comunitat civil i al bé de l'Església. Només en aquest tercer aspecte cauria pròpiament sota la competència de l'Església. I el fet que el matrimoni entre els fidels sigui sacrament, no el col·loca sota la plena jurisdicció eclesial, un cop el Concili ha reconegut la consistència i l'autonomia de les realitats humanes. Certament, l'Església no hauria de deixar de vetllar i treballar per la integritat ètica del matrimoni i el seu reconeixement social, com ho fa respecte de les altres realitats humanes; hauria de regular per als seus fidels les exigències del matrimoni cristià; i hauria de comptar amb unes instàncies, no necessàriament judicials, que exercissin una funció de reconeixement, a nivell eclesial, dels possibles casos de nul·litat o d'anul·lació d'un matrimoni. Però sense oblidar la intencionalitat pastoral que han de tenir totes les coses en una Església que té la seva finalitat última en la «salus animarum» i en què les normes disciplinars no passen d'ésser pures mediacions.

Que la funció de l'Església respecte del matrimoni ha d'ésser primordialment pastoral vol dir que, en lloc de cenyir-se a una labor d'ordre i de control, ha de procurar sobretot, amb tots els

seus mitjans, que els esposos cristians visquin amb la major plenitud possible les riqueses insondables del seu matrimoni i que, en cas de desfeta, ha d'ajudar-los a retrobar-se en la veritat, a prendre consciència de la seva situació i a enfrontar-s'hi amb realisme i esperança.

Ja des d'ara hem de dir que l'atenció pastoral als divorciats —ens referim a una atenció especialitzada— és gairebé nul·la. Podem dir que l'Església al nostre país es limita a intervenir quan un dels esposos demana la separació conjugal. No fa gaire el Secretariat diocesà de Pastoral familiar ha muntat un servei d'assessorament matrimonial al qual els esposos poden acudir en els seus problemes i en les seves crisis. Però no existeix cap servei per als separats, ni per tal d'intentar una possible reconciliació, ni per a sostenir-los en la seva vida de continència, ni per a acompanyar-los en la seva resolució de contreure una nova unió.

I no cal dir que la tasca pastoral de l'Església no pot limitar-se als casos crítics. Aquí, més que enlloc, escau allò que val més prevenir que curar. No es tracta de salvar les despulles del naufragi, sinó que la nau arribi a tot vent a bon port. Això demana naturalment una pastoral de preparació al matrimoni, remota i pròxima, i acabar tota una pastoral familiar. Tant una com l'altra estan encara en bolquers.

No tot s'arregla, per tant, amb el Dret Canònic. El problema del matrimoni és bàsicament pastoral. Particularment l'experiència del fracàs conjugal és una experiència humana i cristiana massa profunda perquè es pugui resoldre només amb recursos jurídics. Una regulació jurídica ben feta pot sens dubte facilitar les coses, però mai no podrà estalviar-nos una confrontació pastoral.

Un sistema en transformació

Malgrat la contínua evolució en la praxi de l'Església, el sistema canònic matrimonial ha mantingut durant segles un principi intern de coherència: tots els matrimonis són d'alguna manera dissolubles, excepció feta del matrimoni sacramental i consumat.

No es pot negar, amb tot, que el sistema tenia —o té— els seus punts febles que mai no van poder assolir una explicació satisfactòria. Per exemple: no s'acaba de veure per quina raó l'Església, a partir del precepte incondicional de Jesús, ha pogut admetre, des de bon començament, un procés creixent d'excepcions.

No s'ha acabat de justificar mai tampoc per què *només* el matrimoni sacramental consumat és absolutament indissoluble. Per altra banda, la praxi de l'Església en l'anul·lació dels matrimonis no sacramentals es mostra molt poc respectuosa de la realitat humana del matrimoni. I el recurs a la declaració de nul·litat, si exceptuem aquells casos en què la causa de nul·litat esdevé el veritable motiu de la inviabilitat conjugal, no deixa d'aparèixer moltes vegades com una mena de subterfugi jurídic que permet de trobar una sortida a una situació difícil, sense necessitat d'enfrontar-s'hi.

Però el que més ha posat en qüestió tant el sistema com la doctrina que el recolzava és l'evolució de la vida mateixa que ha comportat tot un canvi d'actitud i de mentalitat respecte del matrimoni, la sexualitat, el divorci. La sexualitat ja no es veu únicament en funció de la procreació, sinó també i sobretot en funció de la comunicació i realització personal. En correspondència, el matrimoni, més que com un contracte en ordre a la procreació, es concep, amb una visió més personalista i existencial, com una comunitat de vida i d'amor. D'aquesta manera, l'amor, considerat abans com un element merament integrant i jurídicament irrellevant, ha passat a ser l'element constitutiu de la comunitat conjugal. I, si en altre temps la còpula, fins entesa en un sentit purament fisiològic, era tinguda com un factor de capital importància en ordre a la consumació del matrimoni, ara resulta que, com a tal, és considerada poc menys que com irrellevant i valorada només en tant que expressió i realització d'una comunió interpersonal. Pel que fa, finalment, al divorci, hem de dir que s'ha produït no sols un augment en el nombre, sinó, el que es més significatiu, un canvi profund d'actitud entre els mateixos creients. Una enquesta del setmanari catòlic francès «La Vie», del novembre de l'any passat, constata que el 67 % dels catòlics practicants són partidaris de l'admissió a la comunió dels divorciats tornats a casar i que el 62 % creuen que se'ls hauria de permetre de tornar-se a casar religiosament.

Ens trobem en una mena de punt crític. Per una banda, ens les hem d'haver amb un sistema qüestionat des de diversos angles. En un altre lloc¹ vam procurar fer veure les noves perspectives teològiques que s'obren en el camp de la indissolubilitat

1. *La indissolubilitat del matrimoni a l'Església: estat actual de la qüestió*, a «Qüestions de Vida Cristiana», n. 86.

del matrimoni. Però, per altra banda, les noves orientacions no han assolit encara una fonamentació doctrinal prou ferma. Per això mateix les nostres consideracions no pretenen dir una paraula definitiva, sinó aportar solament alguns elements de solució.

Recentrament del tema

Per la nostra part, ens centrarem en el cas més conflictiu des del punt de vista pastoral, o sigui, en el d'aquells divorciats que, després de la desfeta irreversible d'un matrimoni perfectament vàlid i que no admet dispensa canònica, han contret o pensen contreure una nova unió.

Es natural que els interessats comencin per recórrer a les instàncies jurídiques en recerca d'una solució. En aquest sentit, ja fa anys que en el Tribunal Eclesiàstic de Barcelona funciona un servei competent i gratuït d'assessorament. Però la situació s'agreuja quan ni la declaració de nullitat ni la dispensa no poden tenir lloc. De vegades fins pot revestir trets dramàtics. Pensem en el cas d'aquells esposos encara molt joves,² potser innocents, que de cop i volta es veuen abocats a una vida de celibat perpetu per a la qual no havien sentit mai cap vocació.

Cal constatar, com ho fa Martínez Sistach, que hi ha molts cristians divorciats que donen un testimoni meravellós per la seva fidelitat a les exigències de la indissolubilitat matrimonial, per la seva sollicitud en l'educació dels fills i la seva dedicació als germans.³

I la recerca d'una major comprensió per a aquells divorciats que han contret una nova unió no pot suposar de cap manera un decreixement de l'estimació i admiració per a aquells esposos o esposes que han restat fidels al seu compromís potser heroicament, a costa de grans sacrificis. Ells també, i amb raó encara, han de poder trobar en la comunitat cristiana la comprensió i l'acolliment, l'amistat i el suport que necessiten. No tindria sentit que l'Església es preocupés dels divorciats que han contret

2. El nombre més elevat de divorcis es calcula entre els 25 i els 29 anys; el 54 % dels divorcis es donen, a França, dintre els deu primers anys de matrimoni.

3. «Actituds pastorals de l'Església catòlica davant el fet del divorci» a «Quaderns d'Orientació Familiar», n. 67.

un nou lligam i es desinteressés d'aquells que, per fidelitat, han acceptat de viure en solitud.

Però, per bé que mereixedors de tota l'atenció, la postura d'aquests divorciats no ofereix cap dificultat en la praxi pastoral de l'Església. Sí, en canvi, la d'aquells que, després de la ruptura del primer matrimoni, han contret o es proposen contreure una nova unió. I diem que l'han contreta o es proposen de contreure-la, perquè, si no volem fomentar una política de fets consumats, el plantejament del problema no es pot reduir al cas de les unions ja establertes, sinó que s'ha d'eixamplar a tots aquells divorciats que, per fidelitat a si mateixos o a la persona estimada, creuen que han d'establir una nova relació matrimonial. A més, com veurem després, l'Església hauria de poder acompanyar el seu procés de resolució. Doncs bé, ¿quina es la solució que l'Església ofereix a aquests divorciats?

La solució tradicional

Posem un cas concret. En Ramon, que és un manobre, a l'edat de vint-i-tres anys es va casar amb la Filo, que en tenia divuit. Certament, en Ramon havia observat ja alguns detalls que revelaven el caràcter una mica lleuger de la seva promesa, però ho atribuïa a l'edat. Pensava que, un cop casada, posaria seny. Era agraciada i simpàtica i l'estimava amb bogeria. Però, després del casament, la Filo continua amb les seves lleugereses: se la veu amb altres homes, s'ho passa bé. En Ramon, al principi, no es vol creure el que li diuen. Però poc a poc s'ha de rendir a l'evidència: la seva dona l'enganya. Tot i amb això, aguanta vuit anys. Tenen dos nens. Els nens tenen necessitat de la mare, però ella ben poc se'n preocupa. Acaba abandonant el seu marit i els seus fillets. Una veïna, soltera, que té cura del seu pare malalt, accepta d'ocupar-se dels infants. La resta ja pot endevinar-se. Passat algun temps, en Ramon es resigna a l'inevitable i s'ajunta amb la veïna. Des de fa sis anys es comporten com una parella exemplar. Però la seva relació amb l'Església, al Ramon, antic militant jocista i excel·lent cristià, el fa sofrir molt.

Com aquest cas segurament se'n podrien contar molts.⁴ No tots

4. És de preveure que se'n donaran molts més un cop es reconegui el divorci civil. Només a França, es calcula que passen dels dos milions els divorciats tornats a casar.

tan nets, però igualment dolorosos. A l'experiència del fracàs humà, s'hi ajunta, quan es tracta de veritables creients, tota una problemàtica religiosa. Doncs bé, ¿quina solució ofereix l'Església a aquest munt de Ramons cada dia en augment?

La solució tradicional que, en substància, coincideix amb la postura encara oficial, es podria resumir en aquests punts:

1. Malgrat la ruptura, el vincle del primer matrimoni sacramental i consumat persisteix fins a la mort d'un dels esposos.

2. Conseqüentment, els divorciats no poden contreure una nova unió. Si ho fan, viuen en estat d'adulteri i són considerats com a pecadors públics.

3. Els divorciats que han contret una nova unió són exclosos dels sagraments, particularment del sagrament de la Penitència i de la Comunió Eucarística. No pas perquè el seu pecat sigui irremissible, sinó perquè, mentre no abandonin la seva situació pecaminosa, són considerats impenitents.

4. Amb tot, no són exclosos de la comunió i de la vida de l'Església, si s'exceptuen algunes petites interdiccions: per exemple, fer de padrins. Des de fa un temps poden fruir de sepultura eclesiàstica. L'Església no els abandona. Però l'específic d'aquesta postura tradicional és que tota la sollicitud pastoral es considera adreçada a la seva conversió, a ajudar-los a trencar amb la relació contreta.

5. En el cas que la ruptura de la segona unió resulti improcedent, l'Església els permet d'accedir als sagraments amb la condició que es comprometin a viure «com a germà i germana» i evitin tot possible escàndol. Cosa que equival en la pràctica a haver-hi d'accedir clandestinament.

Molts troben en aquesta solució extrema una doble contradicció. En primer lloc, els esposos es veuen obligats a mantenir una comunió de vida, sovint acompanyada de totes les càrregues familiars, privada d'allò que li és més propi i que tant contribueix al seu desenvolupament: la relació sexual. Com es pot veure, resulta una solució, si no impossible, almenys utòpica i que els documents de més finor humana i pastoral⁵ ni tan sols esmenten. Per altra banda, la recepció clandestina dels sagraments es veu privada fàcilment d'un dels efectes més importants, el de

5. Ens referim al Document de la Comissió Episcopal Francesa sobre la Família «Communautés chrétiennes et divorcés remariés».

ser, sobretot en el cas de la comunió eucarística, expressió i realització d'una pertinença pública i efectiva a la comunitat eclesial. Quina concepció de la sexualitat i dels sacraments, es demanen aquests autors, s'amaga sota d'aquesta postura?

6. Finalment, per poder obtenir la reconciliació a l'hora de la mort, l'Església exigeix signes de penediment (can. 1240), si bé des de l'any 1973 no és necessària una retracció en tota forma. Però ¿és gaire humà i evangèlic obligar una persona en aquells moments a abjurar d'uns lligams profunds que enclouen segurament veritables valors d'amor i de fidelitat i que són potser per a ella el més entranyable, l'únic que ha donat una mica de sentit i de goig al seu viure?

Sota el signe de la incoherència

La solució tradicional era realment dura i en certes circumstàncies podia semblar fins i tot poc humana i evangèlica. En ella l'Església apareixia certament com a guardiana implacable de la llei del Senyor, però no com a signe de la seva misericòrdia. Però era coherent: els divorciats tornats a casar eren tinguts per pecadors i, si volien reconciliar-se amb Déu i amb l'Església, no els quedava altre remei que abandonar la seva situació pecaminosa. I tota l'atenció pastoral de l'Església s'adreçava, en bona lògica, a ajudar-los a sortir-ne.

Des de fa un temps, però, no sols la sensibilitat del poble creient, sinó també la postura d'organismes més o menys oficials ha sofert una notable evolució. Prendrem com a exponent d'aquest canvi el document de la Comissió Episcopal francesa de la família, «Communautés chrétiennes et divorcés remariés».

Enlloc del document no apareix la més petita pretensió que els divorciats tornats a casar abandonin el seu estat. Es tracta simplement d'ajudar-los a viure al més cristianament possible la seva situació difícil (n. 26), d'ajudar-los a assumir com a adults el seu estat amb totes les seves conseqüències (n. 25). Els divorciats que s'han tornat a casar, diu expressament, continuen essent batejats. Poden, i Crist els hi crida, en la seva situació difícil, esforçar-se en la seva manera de viure el seu baptisme. Conscients de llur vocació cristiana, maldaran per respondre-hi (...). Junts hem de mirar, cadascú a la nostra manera, de retrobar el camí cap a Crist (n. 20). Després del fracàs d'una primera unió, poden provar de viure, en la segona, valors autèntics d'amor, de fidelitat i d'obertura als altres i esforçar-se a respondre a l'Es-

vangeli d'acord amb les seves possibilitats actuals (n. 11). Es tracta d'ajudar-los a progressar en la descoberta de Déu i a renovellar-se («se ressourcer») espiritualment (n. 39), d'ajudar-los a prendre part activa en la vida de l'Església i de la societat (n. 36). En resum, es tracta d'ajudar els divorciats que s'han tornat a casar a redreçar-se i a reprendre el seu camí en l'Església, tot creant al seu voltant un clima de fraternitat i d'acolliment (n. 28). Més en concret, s'ha de procurar introduir-los en una veritable comunitat eclesial i se'ls pot invitar a participar en moviments i serveis apostòlics (n. 38).

Tal com resulta fàcil de veure, el to del document no pot ser més positiu: es tracta d'acollir els pecadors a l'Església. Però, ¿fins al final? No. El document es deté davant de l'admissió als sacraments (n. 40) i davant la possibilitat de qualsevol celebració religiosa de la segona unió perquè resultaria, diu, ambigua i enganyosa (n. 26). Si bé, respecte del primer punt, el to de les seves paraules no deixa d'expressar una certa recança: «Comencem, diu, per crear una nova mentalitat. Al mateix temps, mirem de viure'n. Qui sap si d'aquesta manera es farà una llum més forta que ens ajudarà a aprofundir els problemes que ara somovem» (n. 40).

La raó d'aquesta doble postura és, segons el mateix document, la fidelitat de l'Església a una doble exigència:

— l'exigència de la indissolubilitat, a la qual Crist crida tots els esposos;

— i l'exigència que té l'Església de ser signe de l'amor de Crist envers el més pobres i pecadors.

«L'amor a la veritat, diu, no ens autoritza a judicar les persones; l'atenció a les persones no ens permet de transigir amb la veritat» (n. 18). I en un altre lloc: «seria una contradicció que l'Església, tot volent proclamar amb la indissolubilitat la realitat de l'amor etern i indefectible pels homes, semblés actuar contra alguns dels seus fills com si aquest amor de Crist ja no existís per a ells; però no seria menys contradictori que, tot volent donar testimoni d'aquest amor, arribés a contradir un dels signes que la mateixa Escriptura ens n'ha donat, en mostrar fer poc cas de la indissolubilitat» (n. 27).

Estem d'acord que l'Església ha de mirar de conjuguar aquesta doble fidelitat. I que això crea una tensió difícil. Però el que no pot fer mai l'Església, en ares d'aquesta doble fidelitat, és abocar els fidels a una situació de perplexitat i ambigüitat. En la incoherència, no s'hi pot viure.

Alguns autors detecten en aquesta postura més oberta de l'Es-

glésia un rosari d'incoherències.⁶ Nosaltres n'hi veiem una de fonamental: d'una banda, es reconeix que almenys molts d'aquests divorciats tornats a casar viuen en un estat de vida que no poden abandonar, que, per dir-ho així, és el seu deure d'estat i que, per la nostra part, el que hem de fer és acollir-los fraternalment i ajudar-los a viure al més cristianament possible en la seva situació. I, per altra banda, se'ls assigna l'estatut de pecadors, refusant-los els sagraments. Aquesta és la raó per la qual l'admissió als sagraments es converteix en pedra de toc i per la qual molts divorciats, com reconeix, tot dolent-se'n, el document, tendeixen a concentrar totes les seves aspiracions d'acolliment per part de Déu i de l'Església en la participació a la Penitència i a l'Eucaristia: no tant per la importància capital que aquests sagraments tenen per a la vida cristiana, com pel que significa la seva negació.

Ara bé, en aquesta situació d'incoherència no es pot viure. Els qui s'hi troben no poden deixar de dir-se: «som o no som». Això em recorda una mica la situació que va crear amb les seves directrius l'encíclica «*Humane Vitae*», quan venia a dir als casats: «és pecat fer ús dels anticonceptius, però no us preocupeu, confesseu-vos que Déu és molt bo i el confessor us acollirà amb molta comprensió». En ares de la coherència, la gent o van haver de deixar de fer ús dels anticonceptius o de confessar-se. D'aquesta manera vam perdre molts practicants, si no creients, que ara ens adonem que no ens hauria calgut perdre. Creiem que no hi ha altra alternativa: o bé es considera que els divorciats tornats a casar viuen en estat de pecat i aleshores el que cal fer és ajudar-los a sortir-ne, o bé s'admet que, almenys en certs casos, la nova unió pot ser justificada i viure's sense pecat; i aleshores, no compremem per què en aquests casos, previ el degut discerniment, s'hagi de negar l'accés als sagraments i no es pugui fins i tot atorgar un cert reconeixement eclesial a la nova unió.

En efecte, si no es parteix del supòsit o presumpció que aquestes persones viuen en estat de pecat,⁷ no acabem de veure quin sentit podria tenir la privació dels sagraments.

6. *Le problème pastoral des chrétiens divorcés et remariés* a «*Le Supplément*», n. 109. *Le remariage des divorcés*, ed. du Cerf, 1978.

7. En honor a la veritat, no creiem que aquesta sigui la manera de pensar del document francès, que en tot moment es nega a judicar i condemnar ningú; vegeu sobretot els núms. 9 i 10.

No creiem que es pugui fer ús, amb caràcter de penitència o de penalitat, de la privació d'uns mitjans de gràcia dels quals aquestes persones tenen especial necessitat. Més si es pensa que una tal mesura no pot deixar de repercutir negativament en l'educació cristiana dels fills.

No es pot considerar com una exigència de la indissolubilitat, en el sentit que l'admissió d'aquestes persones als sacraments podria posar en qüestió o afeblir el seu reconeixement. La misericòrdia i el perdó no contradiuen el reconeixement d'un manament, al contrari, el suposen. El fracàs conjugal, quan és reconegut i assumit humilment, fins en el cas que vagi seguit d'una nova unió, continua d'alguna manera donant testimoni de l'exigència del primer compromís.

No creiem tampoc que la interdicció dels sacraments pugui estar motivada pel perill d'escàndol. La misericòrdia, quan és seriosa, no escandalitza ningú. A més a més, en aquest aspecte, les coses han canviat molt. En l'enquesta francesa abans esmentada, sols un 13 % opinaven que l'Església no havia d'admetre els divorciats tornats a casar a la comunió eucarística i només un 11 % creien que l'admissió faria augmentar el nombre de divorcis.

Finalment, suposada l'absència de pecat, no creiem que l'admissió als sacraments de Penitència i Eucaristia sigui incompatible amb l'estat dels divorciats que s'han tornat a casar, en quant han institucionalitzat una situació que està en contradicció amb la significació profunda del primer matrimoni sacramental. Aquest sembla el raonament de molts dels defensors de la persistència de la privació. «Aquesta, diu Mons. Puech, bisbe de Carcassona, no significa que estiguin personalment en estat de pecat greu (...), però, per si mateixa, pel fet d'estar en contradicció amb l'Aliança, la seva situació els margina dels sacraments de l'Aliança.» I un altre autor, D. Sonet, ho expressa d'aquesta manera: «L'Església no gosa canviar la seva disciplina, perquè existeix una contradicció dogmàtica entre el divorci, que és ruptura de l'Aliança i l'Eucaristia, que és comunió amb l'Aliança.»⁸

Hem de confessar que aquesta manera de parlar, no l'entendem. Una vegada més la institució i el dogma passarien al davant de les persones, una vegada més l'home estaria al servei del dissabte. A força de ser sincers, pensem que el raonament anterior, si de

8. «Amour et famille», n. 114, p. 42.

cas (després ens n'ocuparem), podria posar dificultat a un reconeixement religiós de la segona unió, però no a l'accés als sagraments, que només pot trobar un veritable obstacle en el pecat no rebutjat.

Creiem, per tant, que el refús dels sagraments pot trobar només la seva adequada justificació en l'estat de pecat en què es considera que viuen els divorciats tornats a casar. I, si el sentit de la mesura fos un altre, l'Església hauria de manifestar-ho clarament.

Doncs bé, si per una part el nostre plantejament és vàlid i **per altra no es creu convenient ni viable el retorn a la postura tradicional**, no veiem altra manera d'alliberar aquestes parelles de la seva perplexitat asfixiant que la d'admetre que, almenys en certs casos, la nova unió pot ser, no sols subjectivament, sinó com a tal situació o estat de vida, moralment justificada i que per tant es pot viure sense pecat. En aquests casos, que requeririen de la comunitat una labor de discerniment, pensem que no hi hauria inconvenient, no sols per a l'admissió als sagraments, sinó també per a un cert reconeixement eclesial de la nova unió. L'Església, és veritat, no pot jutjar consciències: només Déu veu el que hi ha en el fons de cada cor; però pot jutjar situacions. Les situacions dels divorciats tornats a casar són molt diverses i no poden posar-se totes en un mateix calaix. Si en uns casos la fidelitat cristiana pot admetre el pas a una nova unió, en altres exigirà potser posar remei a una situació realment immoral.

Aquesta és, doncs, la pregunta: Almenys en certs casos, ¿una nova unió pot ser moralment justificada i pot ser viscuda, per tant, sense pecat?

Què en queda d'un matrimoni, després de la seva desfeta irreparable?

En la concepció canònica del matrimoni la resposta era molt simple: en queda el vincle d'un contracte irrevocable, que continua conservant tota la seva fermesa, per més que els esposos hagin deixat d'estimar-se. Però, des del moment que el matrimoni passa a concebre's com a comunitat de vida i d'amor, la resposta es complica. Perquè la comunitat de vida i d'amor, com tota realitat viva, és una realitat corruptible, es pot morir. Aleshores, ¿què en queda del matrimoni?

Per a una major claredat desenrotllarem el nostre raonament d'una manera esglaonada.

1. El precepte de Jesús sobre la indissolubilitat no s'ha d'entendre com la simple proposta d'un ideal: és un precepte normatiu, vinculant.

2. Creiem també que no s'ha d'entendre (per bé que facilités molt les coses) com una norma merament moral, sinó com una norma en un cert sentit jurídica. En això dissentim de l'opinió de la major part d'autors de tendència avançada. Però el desacord crec que està en el sentit que s'atorga al mot «jurídic». En efecte, molts d'aquests autors entenen la norma jurídica com aquella norma universalment vàlida, privada de la flexibilitat natural de la norma ètica. En aquest sentit estariem plenament d'acord amb ells. Certament, el precepte evangèlic de Jesús no forma part de cap sistema jurídic, i en passar a formar part de l'ordenament canònic, va sofrir sens dubte l'enduriment propi del sistema.

Quan nosaltres diem que el precepte de Jesús té un abast jurídic, volem dir que a través d'ell Jesús, no solament ens intima una obligació, sinó que ens revela quelcom constitutiu d'una institució social, de la institució del matrimoni. En efecte, Jesús no ens diu únicament: «No pots separar el que Déu ha unit i, si ho fas, peques; i, si malgrat tot ho separeu, no et pots tornar a casar i, si et tornes a casar, també peques.» Jesús ens diu que, fins després de la separació, el matrimoni d'alguna manera persisteix i que la seva persistència impedeix d'existir un nou matrimoni, de manera que aquells que es tornen a casar cometem adulteri.

3. El caràcter ètico-jurídic del precepte de Jesús, en el sentit que acabem d'explicar, no comporta la seva validesa o vigència absoluta. També en matèria jurídica es produeixen exempcions. Pensem en el cas de l'usurpador injust, de revolucions injustes, del deutor insolvent, etc., que, donades certes circumstàncies, la mateixa Església no té inconvenient a reconèixer. I de fet, la interpretació jurídica que l'Església d'Occident ha donat al precepte evangèlic no li ha impedit mai d'adaptar-lo a la feblesa i a la historicitat de l'home.

4. La vinculació ètico-jurídica del precepte de Jesús té una doble dimensió: una positiva (malgrat la formulació negativa del text evangèlic), que és l'exigència de fidelitat a una comunió de vida i d'amor; i una altra negativa: la prohibició de passar a unes segones núpcies.

En la seva dimensió positiva, no veiem dificultat a admetre que el vincle conjugal es pot destruir i que de fet es destrueix moltes vegades, sigui per obra del pecat, sigui per la simple fe-

blesa o limitació humana. En una altra ocasió hem intentat de provar-ho detingudament.⁹ Em limitaré a recordar que en alguns casos la mateixa Església reconeix la caducitat del vincle en aquest aspecte: per exemple, en el cas de separació perpètua per adulteri.

Però la desaparició de la dimensió positiva del vincle conjugal no comporta, com fàcilment es podria creure, la desaparició de la seva dimensió negativa, o sigui, la interdicció d'un nou matrimoni (IC 7,10-11). L'exigència de l'amor segellat pel sagrament i del compromís contret davant el Crist roman d'alguna manera, àdhuc quan es fa impossible la seva actuació. Tant és així, que durant els primers segles de l'Església foren mal vistes les segones núpcies fins i tot en el cas de mort d'un dels esposos. Com diu el document de la Comissió Episcopal francesa, el nostre baptisme i la nostra fe ens introdueixen en un univers diví, en què la llei de l'amor és d'arribar fins a l'extrem (n. 47). Aquells esposos que, en la impossibilitat moral de realitzar una comunió d'amor, s'abstenen d'una segona unió, segueixen donant testimoni de la seva fidelitat amb la seva renúncia. Podríem dir que són com una imatge en negatiu de l'Aliança indefectible del Crist, del seu amor crucificat.

5. Però, tot i reconeixent la seriositat i l'exigència del matrimoni sacramental, segons el que acabem d'exposar, no creiem que es pugui sostenir que, després de la seva desfeta irreparable, el matrimoni resti incòmode i conservi tota la seva integritat. Tot-hom admetrà que no es pot donar el mateix tractament a aquell divorciat que intenti de refer la seva vida que a un bigam o a un vulgar infidel. I, si abans es feia, ara les coses han canviat: tant per part de l'opinió pública, com per part de l'Església. Només cal mirar l'enquesta *Ifob-la Vie*, abans esmentada, i llegir el document de la Comissió Episcopal francesa sobre la família.

Aleshores, no ens sembla lògica la postura de l'Església en adoptar la mateixa intransigència davant el matrimoni fracassat que davant el matrimoni reeixit: com si res no hagués passat, com si les coses restessin intactes.

(Entre parèntesis: Si el nostre raonament és vàlid, la doctrina de l'Església sobre la indissolubilitat absoluta del matrimoni sacramental consumat, ¿s'hauria d'aplicar indistintament a tots els matrimonis, o bé només a aquells que conserven la seva fermesa?

9. Vegeu l'article abans esmentat, pp. 71-74.

I, al revés, ¿és que l'Església no hauria de revisar la lleugeresa amb què de vegades dissol la comunitat conjugal, pel sol fet de no ésser sacramental?)

En conclusió, tot i reconeixent la significació profunda de la continència assumida per fidelitat, ¿es pot afirmar que l'exigència del matrimoni desfet, en el sentit d'impedir una nova unió, continua essent tan fort que no admet restriccions de cap mena i que la fidelitat difícil, a voltes heroica, és l'única solució possible per a aquells divorciats que vulguin viure cristianament? O ¿pot haver-hi casos en què la segona unió pugui esdevenir moralment justificada i compatible amb una vida veritablement cristiana? Això és el que intentarem d'esbrinar en l'apartat següent.¹⁰

En cas afirmatiu, l'explicació tècnica pot ser doble: o es considera que la interdicció que impedeix l'existència d'un nou matrimoni, donades certes circumstàncies, perd la seva força; o bé que, malgrat mantenir la seva vigència, entra en conflicte amb d'altres valors o exigències que fan moralment impossible la seva observança. Pel que fa a la nostra postura pastoral, ens basta la segona explicació. Tant l'una com l'altra demanen, naturalment, la intervenció i el discerniment de l'Església.

En estat de pecat?

Si bé en alguns casos pot esdevenir convenient o inevitable, el divorci serà sempre un mal: sempre representarà el fracàs d'un amor que, si era de debò, aspirava a ser per sempre. Un fracàs, del qual cadascun dels esposos no podrà deixar de sentir-se, si no responsable, solidari. Amb tot, el divorci no sempre suposa el pecat. El fracàs conjugal serà, sí, moltes vegades fruit de pecat, ignorància, passió, egoisme, falta de fe i d'amor; però pot ser també simple conseqüència de mil incompatibilitats i limitacions humanes. Sense oblidar la tràgica possibilitat de l'espòs o l'esposa innocents i abandonats.

Un cop desfet, culpablement o no, el matrimoni, és possible

10. Entre els catòlics practicants francesos, un 62 % pensa que hi ha casos en què els divorciats s'haurien de poder casar religiosament; i sols un 21 % creuen que el fet de ser divorciat exclou en tots els casos la possibilitat de casar-se religiosament.

que l'establiment d'una nova unió sigui francament immoral: possem el cas d'aquell que actua mogut per una passió egoïsta. Tampoc no es pot descartar que una situació que en el seu començament és fruit del pecat o del desordre, amb el decurs del temps i el canvi de les circumstàncies quedi cohonestada. Abans fèiem al·lusió al cas de la usurpació i de les revolucions injustes.

Pot ser també que una situació, en sí injustificable, subjectivament sigui viscuda sense pecat. Només Déu, i ningú més, pot escrutar el més íntim de les consciències i conèixer fins on arriba la seva culpabilitat: només Ell pot conèixer de debò els seus dubtes i la seva feblesa, les seves lluites i desercions, les seves frustracions i els seus somnis, la seva bona o mala fe.

Però, deixant ara aquest aspecte subjectiu, en el qual no podem ficar-nos, el que ens interessa saber és si la situació, com a tal, creada per la nova unió, pot ser en certs casos moralment justificable, de manera que pugui establir-se sense pecat o, si bé indegudament establerta, pugui, donades certes circumstàncies, esdevenir permesa.

L'interès de la qüestió està en el fet que d'ella depèn l'actitud pastoral de l'Església envers els divorciats tornats a casar i de manera especial la seva admissió als sagraments. En efecte, alguns creuen que l'actitud de l'Església en aquest punt és discriminatòria, perquè revesteix una duresa especial. ¿Com pot ser, es pregunten, que l'Església que perdona els pecats més horribles i rep amb els braços oberts el pecador, es negui a reconciliar unes persones que han intentat de refer la seva vida destrossada? ¿Com és, hem pogut llegir, que l'Església refusi els sagraments als divorciats tornats a casar, quan no els refusaria a aquell que hagués assassinat el seu consort, s'hagués confessat i tot seguit s'hagués casat? Que quedi ben clar: no és pas que l'Església es negui a absoldre cap penitent, per grossos que puguin ésser els seus pecats; el que passa és que el fet de contreure una nova unió representa per al divorciat la institucionalització d'una situació, almenys en teoria, de pecat, difícil i fins de vegades impossible d'abandonar. El que resulta, en tot cas, discriminatori, és la seva connivència davant d'altres situacions públiques de pecat, encara que potser no tan fàcilment identificables com la dels divorciats tornats a casar. Cal reconèixer que l'Església mostra una sensibilitat especial per la realitat institucional, sobretot quan fa referència a matèria sexual.

Tornant, doncs, a la qüestió plantejada, creiem sincerament que, després de la desfeta irreparable pot haver-hi situacions en

què la interdicció d'una nova unió entra en conflicte amb altres valors o imperatius que fan que el nou matrimoni esdevingui un mal menor. Pensem, per exemple, en el cas en què la ruptura d'una relació implica una veritable infidelitat i un abandonament greu de les responsabilitats contretes; o en què la persona, incapaç de viure la seva situació límit en la fe esperançada, es veuria abocada a l'amarguesa i a la desesperació.

Es tractaria d'una situació de conflicte de deures, en què, guardades les distàncies, es podria aplicar perfectament el principi que l'episcopat francès aplicava a l'ús dels anticonceptius: «Respecte a això, recordem simplement l'ensenyament constant de la moral: quan algú es troba en una alternativa de deures en la qual, sigui quina sigui la decisió que es prengui, no es pot evitar un mal, la saviesa tradicional aconsella de buscar davant Déu quin és el deure major en aquelles circumstàncies.» I és el mateix principi que en el cas de Corint aplica St. Pau (1C 7,12-16) en una situació de conflicte entre el precepte de Jesús i la voluntat de Déu que ens crida a viure en pau. Al cap i a la fi, la salvació de les persones està pel damunt de les institucions i fins de l'ideal ètic.

Certament que això no és l'ideal, i les paraules de Jesús ens ho recorden sempre. Però no podem oblidar que estem en el «ja i no encara» i que fins que no haguem arribat a la plenitud escatològica, els homes estarem exposats a veritables situacions conflictives. Cristians com som, diuen els mateixos bisbes francesos, no ignorem que és el nostre món tot sencer que, malgrat la seva participació en la resurrecció del Crist, no està encara deslliurat de la contradicció i de la mort. Només el darrer adveniment del Crist en la glòria farà sorgir un Cel nou i una Terra nova (Ap 22,1), en completa harmonia amb un home que finalment haurà rebut el do ple de la humanitat interior.

Perdoneu-me que us conti un fet personal que pot ajudar a comprendre el que vull dir amb tot això. Un company sacerdot em va explicar el cas en què es trobava. L'home feia més de vint anys que vivia separat, la ruptura era irreparable; ella era una noia ja gran. S'estimaven molt, amb un amor que ells experimentaven com autèntic. Tenien tota l'esperança posada en la declaració de nul·litat de l'anterior matrimoni, que no els fou concedida. La situació era angoixosa. Demés de les pressions familiars, ella, que era creient, topava amb l'objecció de la pròpia consciència. El meu company es veia en un destret. «Què els diries?», em féu. En acomiadar-nos, una mica en pla de «boutade» li vaig dir:

«Digues-los que Déu és més gran i més bo que nosaltres.» Ho va dir a la noia. Ben aviat la vaig tenir a preguntar-me: «¿què volia dir amb allò?» Jo li vaig respondre: «Volia dir, senzillament, que jo preferiria —i suposo que Déu, com a bon Pare, també— que un dia em diguessin que la Isabel s'ha ajuntat amb el Lluís, s'estimen molt i són feliços, que no pas: la Isabel s'ha tirat daltabaix del balcó perquè no podia viure d'amargada.» Avui dia viuen junts, tenen una nena, crec que són feliços.

En aquests casos no trobem cap inconvenient, no sols en l'admissió als sacraments, sinó fins i tot en un cert reconeixement religiós i eclesial de la nova unió. És veritat, com diu la Comissió Episcopal francesa, que el segon matrimoni no pot revestir la significació del primer, signe d'un amor indefectible (n. 25); però això no vol pas dir que la segona unió, instaurada amb el reconeixement humil del primer fracàs i viscuda amb un amor autèntic, estigui privada de tota significació humana i cristiana. I el perill d'ambigüitat i malentesos no és pas insuperable.

Necessitat d'un discerniment

El que acabem de dir demana una labor de discerniment per part de l'Església. No tots els casos de divorciats tornats a casar es poden encabir, com fa inevitablement la llei, en una mateixa categoria. Cada fracàs conjugal té la seva història: l'un s'ha deixat arrossegar per la passió, l'altre, abandonat, ha mirat de refer una llar per als seus fills i l'altre potser s'ha deixat enredar.

Caldrà, doncs, sospesar ben bé cada cas i no ser ingenus ni babaus davant de situacions manifestes de pecat. Caldrà tenir en compte les causes de la desfeta, la manera com van viure i viuen la ruptura. L'apropiació humil del seu fracàs, no sols a nivell humà, sinó també a nivell cristià. Reconeixement del pecat i penitència, si s'escau. L'acompliment dels possibles deures de caritat i de justícia envers els fills i el seu primer consort. El seu estat psicològic, moral i religiós. Les motivacions que els porten a contreure o mantenir la nova unió i les garanties que aquesta ofereix... En fi, caldrà, per damunt de tot, atendre la seva consciència i ajudar-los a retrobar-se en la veritat: què van pensar i continuen pensant del seu primer matrimoni i com veuen la nova unió projectada o establerta.

Es veu cada cop més clar que potser no han de ser els Tribunals, sinó la comunitat cristiana amb els seus caps, la que, de la manera més discreta, sospesi i judiqui la situació i busqui la so-

lució pastoral més adient. S'aconsella que no sigui el pastor sol qui dugui a terme aquest discerniment. Es fa notar que no tots els capellans són bons per a una labor com aquesta i l'ajut incomparable que suposaria poder comptar amb equips d'acompanyament ben preparats. Podem dir que, en aquest punt, tot està encara per fer i per inventar.

Mons. Bourgeois, bisbe d'Autun, que d'acord amb el seu lema pastoral: «Que tothom pugui trobar un lloc i ser feliç a l'Església», ha estat un dels que més s'ha preocupat del problema dels divorciats, explica la seva manera de procedir en un cas concret. Es tractava, diu, de dos responsables del moviment de la tercera edat. Ella estava divorciada des de feia trenta anys; ell era vidu. Tot militant en el moviment, es van enamorar l'un de l'altre. El rector em va preguntar: es volen casar, ¿què es pot fer? D'acord amb mi el rector va consultar els cristians del moviment. Després de discutir, arribàvem a les conclusions següents: en primer lloc, hi haurà una pregària d'acompanyament sòbria, distinta del matrimoni civil. En segon lloc, en aquest cas excepcional i personal, després d'haver parlat llargament amb els interessats, el capellà responsable, i la comunitat cristiana, vaig permetre que la parella pogués ser admesa a l'Eucaristia.»

Naturalment, aquesta manera de procedir s'hauria de normalitzar i agilitzar.

Si bé s'haurà de sospesar cada cas en particular, caldran, amb tot, unes directrius generals, per tal d'evitar una pastoral selvatge, en què cadascú es faci la justícia pel seu compte. Tothom sap la confusió que regna ara en aquest camp: les diverses maneres d'actuar, tant per part dels capellans i de les comunitats com dels particulars, en l'atzucac present.

Algú, potser, podria pensar: no compliquem tant les coses i, amb una actitud de respecte i llibertat, deixem-ho a la consciència de cadascú. Certament, crec que l'Església hauria d'avançar per aquesta línia de respecte a les consciències: al cap i a la fi, la seva missió és de salvació i no de control. Per aquesta raó creiem que, llevat dels casos evidentment immorals, com fa quan es tracta d'altres matèries, no hauria de negar a aquells que han establert una nova unió l'admissió a la Penitència i a l'Eucaristia. Però les persones capaces de formar-se consciència per si mateixes en un assumpte tan seriós són molt poques. A més, el més natural és que un bon cristià no vulgui prendre al marge de la comunitat eclesial decisions tan transcendents en la seva vida i necessiti i demani el seu suport i la seva ratificació.

Una pastoral d'acompanyament

La situació irregular, en la major part dels casos no reconeguda oficialment, en què han de viure els divorciats en el nostre país, fa que la seva presència passi molt desapercebuda. Això explicaria, fins a cert punt, la manca gairebé absoluta de serveis pastorals especials per a divorciats. Un dels avantatges de la llei del divorci, amb la regularització de les situacions que comportarà, serà d'ajudar-nos a prendre consciència del problema i moure'ns a enfrontar-lo.

La primera gran dificultat en la pastoral dels divorciats és de poder entrar en contacte amb ells. La seva tendència és més aviat a retreure's de l'Església, per la qual se senten malvistos i rebutjats. Caldrà aprofitar, ben bé, totes les ocasions de contacte (petició de baptisme, inscripció a la primera comunió...). Però no esperem que ens vinguin; sortim a trobar-los: en el fons ho esperen.

L'atenció pastoral dels divorciats no pot ser obra del capellà sol: ha de ser una mica de tota la comunitat. Convindrà també preparar equips i serveis especialitzats.

La pastoral dels divorciats consistirà bàsicament en una pastoral d'acompanyament. Es tracta d'ajudar-los a redreçar-se del seu fracàs, a integrar-se a l'Església, i de crear al seu voltant un clima de fraternitat i d'acolliment. Primer de tot, caldrà deixar-los expressar-se. Molts d'ells porten a dins una història dolorosa. Necessiten ser escoltats i compresos: no jutjats. Després s'haurà de mantenir el diàleg amb ells, per tal d'ajudar-los a sincerar-se, acompanyar-los en els seus projectes i decisions i facilitar-los l'entrada en una veritable comunitat eclesial, en què puguin sentir-se acompanyats i encoratjats i invitats a prendre part activa en la vida de l'Església. No convé enrolar-los en grups de divorciats, com si formessin un estament a part. Tot al més, es podria pensar en algun servei destinat a divorciats celibataris per tal de sostenir-los en la seva fidelitat difícil.

En cada moment la pastoral haurà d'acomplir la funció apropiada. Quan la ruptura no estigui encara consolidada, haurà de procurar, per tots els mitjans, la reconciliació. Si la situació esdevé irreversible, els haurà d'ajudar a reconèixer i assumir el fracàs i a prendre consciència de les seves responsabilitats. Haurà d'animar-los a recomençar en la seva situació una vida íntegrament cristiana, proposant-los l'ideal evangèlic d'una vida de continència. En cas del projecte d'una nova unió, haurà d'acompanyar-los sobretot amb la seva funció de discerniment. I, un cop

contreta, l'Església haurà de saber valorar la nova unió en tota la seva significació humana i cristiana i ajudar la parella, per tots els mitjans al seu abast, en la maduració del seu amor i de la seva fidelitat.

L'acolliment de la comunitat

Com diu el Document de la Comissió Episcopal francesa sobre la família, junt amb la pastoral d'acompanyament dels divorciats caldrà emprendre tota una labor d'informació i conversió envers el poble cristià.

D'una banda, tots els esforços per ajudar aquestes persones serien vans si no trobessin unes comunitats disposades a acollir-los en la veritat i la caritat.

I per l'altra, les comunitats, si volen ser fidels a l'Evangeli i ser signe en el món del perdó i de l'esperança cristiana, han de viure i expressar l'amor de Jesús envers els desvalguts i els pecadors. Locht afirma que més important que la mateixa admissió als sagraments és que els cristians i la comunitat siguin per a aquestes persones un veritable sagrament de l'amor i l'acolliment de Déu.

Amb aquest fi, ens caldrà treballar, sobretot en les nostres comunitats tradicionals, tan propenses al refús i a la condemna, per la transformació de tota una mentalitat. Haurem de lluitar, sobretot, contra l'orgull i el simplisme farisaics que ens porten fàcilment a dividir els homes en bons i dolents i a comptar-nos entre els bons. Tots som pecadors. Només si estem convençuts de debò d'aquesta realitat, serem capaços d'acollir els divorciats com a germans: germans en el fracàs, germans en el pecat, germans en el mateix amor gratuït de Déu. Sols aleshores serem capaços, en lloc de judicar i condemnar, d'ajudar-nos, els uns als altres, a obrir-nos a la vida de l'Esperit.

TESTIMONIS

EVOLUCIÓ D'UNA PARELLA OBRERA

JOAN I MARIA

Som un matrimoni procedent del medi rural de Catalunya. Les nostres famílies eren pageses i treballaven terres ja des dels avantpassats en règim d'aparceria: després de treballar tot l'any i pagar totes les despeses que calen perquè les terres donin fruit, quan arriba la collita, la meitat o una tercera part dels fruits són per a l'amo, un marquès que viu a París. El poble està repartit entre tres o quatre terratinents.

Vàrem casar-nos molt enamorats, però sense cap mitjà de vida, ja que al poble no teníem treball per tot l'any, ni assegurances, ni res. Així, quan a través d'uns familiars vàrem trobar feina en una fàbrica del cinturó industrial de Barcelona vam venir-hi de seguida. I fou a base del «pluriempleo», com la majoria d'emigrats, que vàrem anar pagant el pis, el col·legi dels fills, etc. Som uns emigrats de tants, sense cultura, obligats a treballar del que sigui i al preu que sigui per poder menjar: som fruit de la societat capitalista, en què la persona no compta per a res,

que es basa en l'egoisme i el lucre d'uns quants alçat sobre la misèria de la immensa majoria. Això ens marca per tota la vida. Jo, el pare, amb dotze hores diàries de treball i havent de fer els desplaçaments amb els serveis públics, amb prou feines veia els fills i l'esposa. Ella havia de cuidar i educar tota sola uns fills que pujaven gairebé sense pare. Aquesta situació era enutjosa tant per als fills com per al matrimoni, car impedia la convivència i la vida de família i creava tensions en el matrimoni. Aquestes tensions, però, foren superades gràcies a l'ajut d'un sacerdot, i d'uns grups de matrimonis i de gent adulta de l'Acció Catòlica Obrera (ACO).

Gràcies a les jornades de reflexió i a la revisió de vida, la paraula de Déu anà il·luminant a poc a poc tota la nostra vida i ens ajudà a descobrir la necessitat de realitzar-nos com a persones i de viure com a fills de Déu, tot construint una convivència més fraternal a tots els nivells: la família, l'escala, el barri, la fàbrica, etc.

En el matrimoni, sempre que era possible, començarem a dedicar uns moments diaris a revisar una mica la nostra vida quotidiana i els nostres sentiments, i a posar en comú el que pensava cadascú i veure quines accions podíem realitzar. Llegíem un trosset de l'evangeli i resàvem un pàrenostre molt a poc a poc.

A la fàbrica, vaig començar a preocupar-me pels problemes col·lectius. Amb els companys començarem a organitzar-nos i a lluitar per unes condicions millors de treball. Aleshores vaig anar descobrint la divisió de classes de la nostra societat, en què una minoria s'apropia el fruit del treball de la majoria, veritablement necessitada i que no compta per a res a l'hora de les decisions. Així vaig anar adquirint consciència de classe, i a partir d'aquesta consciència i a través dels fets de la vida de cada dia, grans o petits, il·luminats per la paraula de Déu, vaig anar descobrint el Déu veritable, el Déu bíblic, el Déu de Jesucrist, que és el Déu dels oprimits, el qual intervé en la història humana per obrar l'alliberament i la salvació de tots els homes. Vaig descobrir el Déu al qual només s'arriba a partir de la lluita alliberadora de la humanitat per tal de construir una societat més justa, més humana i, per tant, més cristiana, on tothom pugui realitzar-se com a persona i viure fraternalment com a fill de Déu.

La meua esposa participà en la posada en marxa al barri d'una associació de veïns per tal de millorar la situació col·lectiva i les relacions entre els veïns. L'única manera d'avançar en la construcció d'una societat més justa és integrar-se en organitzacions ciutadanes i obreres que realment es proposin la transformació de

la societat. La lluita per la justícia, a més de ser essencial per al cristià, porta a compartir la fe i a ajudar els companys a descobrir Jesucrist en l'únic lloc on se'l troba: en la lluita per la justícia entre tots els homes.

Voldríem encara dir alguna cosa sobre l'evolució que hem experimentat en la manera de viure la fe. En casar-nos, tots dos érem creients i practicants i vàrem fer l'opció de creure seriosament i d'una manera plena. Al poble anàvem a missa i a combregar cada diumenge i resàvem el rosari cada dia. Aquí continuàrem igual, juntament amb els fills fins que van tenir quinze o setze anys. Els fills, vam portar-los a col·legis de religiosos, però actualment no practiquen, i això ens qüestiona. Pensem que la fe és una opció personal que els pares no podem fer pels fills i que el col·legi no pot ensenyar, sinó que és tota la comunitat cristiana la que ha de buscar les maneres de desvetllar la inquietud de cercar la fe en els infants, els joves i els adults.

Des d'una opció de classe, amb la revisió de vida i aprofundint en la paraula de Déu, passàrem d'una religiositat que ens tancava en nosaltres mateixos a una fe alliberadora en Jesucrist ressuscitat. El fet de participar en la resurrecció i de viure-la dóna un sentit nou i un contingut ple a la nostra vida de família, de barri, de treball, en la societat.

Encara guardem viu el record de les primeres eucaristies participades a l'ACO, l'impacte de la paraula de Déu a través de la revisió de vida obrera, impacte que encara dura i augmenta en les revisions i celebracions actuals. Sense tenir res contra el rosari, vàrem canviar-lo per la posada en comú, entre la parella, de les coses que ens passen, la seva revisió a la llum de la paraula de Déu, llegint i assumint un fragment de l'evangeli, i acabem resant molt a poc la mateixa oració que Crist ens ensenyà, el *parenostre*.

És així com cada dia ens estimem més, com ens entreguem més als altres, com ens unim més entre nosaltres i amb el Senyor, i com col·laborem amb ell en la construcció del Regne de Déu.

CAMÍ D'UN MATRIMONI DELS E.M.D.

JOSEP M. I M. DOLORS

Se'ns fa difícil expressar i resumir sobre el paper el que han estat per a nosaltres aquests vint anys de casats. Mirant enrera, ens adonem que vint anys ja són un espai de temps important, però a la vegada curt, i que han passat molt ràpidament. La nostra vida de casats ha estat molt intensa i plena de vivències interessants. Estem convençuts que Déu, present en la nostra vida de parella, ens ha parlat a través dels fets quotidians.

Començaments

La nostra amistat començà mentre apreníem i exercíem el servei als altres en una parròquia de la barriada barcelonina de Gràcia. El nostre festeig i la preparació al matrimoni van tenir lloc a finals dels anys cinquanta. Gran part de la formació humana i cristiana d'aquell moment, els ideals d'amor i de servei als germans i al nostre país, els havíem après militant en els moviments de joventut d'aquells anys. La nostra vida de fe creiem que era ben sincera, encara que, jutjant-la amb la nostra mentalitat actual, era més aviat triomfalista i poc integrada en les realitats del moment.

La nostra decisió de casar-nos ens conduïa ràpidament al món de la gent gran. Ens preocupava haver de deixar els nostres moviments de joventut i l'empobriment que suposaria quedar tancats a casa, sobretot la dona, després d'aquells anys tan plens de donar i rebre.

Se'ns va convidar a formar part d'un moviment d'espiritualitat matrimonial, els equips de la Mare de Déu (EMD), on es respirava un ambient d'entusiasme però també d'exigència.

El nostre ideal de parella donava per suposada la continuïtat (ni ens va passar pel pensament altra cosa). A més, volíem formar una família, en la qual el marit fos «el pilot de la llar», i l'esposa «la reina de la llar» i en la qual tots dos poguéssim veure els fills dels nostres fills...

Certament els camins del Senyor no són els nostres camins, ni

els seus pensaments no són els nostres pensaments. Ara, quan intentem donar una mirada retrospectiva als anys de la nostra vida de casats, ens adonem que alguns dels nostres plans han resultat ben diferents. La primera etapa de realització dels nostres ideals ja no va ésser com ens l'havíem imaginada: no tenim fills. En un temps en què es deia que el fi primari del matrimoni era la procreació, nosaltres ens sentíem ben pobres i frustrats.

Evolució

Després d'un temps de foscor i de dubtes, compreguérem, a través de fets diversos, que, a més de tenir un fi primari, el sagrament del matrimoni és eminentment social, i que ens comprometia, com a parella, amb tot l'entorn. Que la comunitat d'amor que intentàvem formar amb la nostra unió havia d'ésser un testimoni dintre l'àmbit de la comunitat universal, ja que no tenen dret a estimar-se aquells que no han après a conèixer i estimar aquesta comunitat universal.

En l'evolució de les nostres mentalitats ens ajudà el fet del Concili Vaticà II.

Recordem com en parlàvem amb els companys d'equip. Havíem dedicat moltes reunions a estudiar la seva doctrina. Havíem pres part en reunions més àmplies organitzades pel Moviment. Estàvem il·lusionats perquè es canviessin coses. Collaboràvem perquè l'Església fos més senzilla i més pobre.

Per aquesta època participàrem en la creació dels grups de l'ACI (moviment especialitzat d'Acció Catòlica d'ambients Independents). Durant uns anys vàrem aprofundir molt en el mètode de la revisió de vida. Després ens hem adonat que aquest exercici ens ajudà molt en la nostra evolució posterior. Ens vàrem acostumar a observar en profunditat les nostres accions, a revisar-nos constantment i a viure en una actitud de pregària. Podem afirmar que aquest mètode, adaptat al temps actual, avui encara ens serveix en algunes de les nostres reunions.

Sense créixer la vida al voltant nostre, teníem el gran perill de quedar-nos estancats en una edat. La participació conscient i activa en els equips, i el fet de donar i rebre ens van ajudar en el camí de realització personal i de parella. Hem vist créixer la vida al nostre entorn, vivint intensament els fets de cada dia. Ja no ens sentíem fracassats. Ens sentíem totalment cridats vers la projecció social del nostre amor, i ens llançàrem a córrer-ne el risc.

Junts, però sense trepitjar-nos, hem anat fent camí, procurant a la vegada ésser fidels a la nostra fe, a la vida de pregària i a la presència activa en una societat en canvi constant.

En els intents de projecció social sentíem molt forta l'exigència de més cultura i formació humanes. Ens hem ajudat l'un a l'altre a realitzar-nos molt més en aquest aspecte.

El món del treball ha exigít una major preparació i especialització en cada camp concret. Canvi de feina per part de l'espòs, decisió d'estudis universitaris i sortida al món professional per part de l'esposa.

Vàrem llegir bastant, participar en molts actes, i treballar força dins dels moviments d'Església, tot lluitant amb altres amb esperit de renovació perquè arribéssim a ser més senzills i profunds, per poder sentir-nos cada dia més germans i solidaris de tots els homes.

En aquesta etapa ens hem arribat a sentir una família de debò. Amb plena il·lusió per trobar el nou estil de vida que els temps han anat demanant. Amb intents d'acompanyar i ajudar altres famílies que travessaven greus problemes. Cercant sempre la manera de transmetre els autèntics valors del matrimoni i la família a les generacions joves.

Maduració

La maduració personal i de parella és un objectiu que tenim enfront nostre. Vers aquest objectiu procurem caminar. Estem convençuts que ara, ja no es una il·lusió pròpia de l'adolescència, sinó una decisió plenament conscient.

Des de fa uns anys, podem afirmar que hem trobat el present i el futur de la nostra vida. Estem decidits a seguir endavant per aquest camí.

En els nostres ambients hem observat diverses experiències de canvi que han posat en joc la totalitat de les persones i que no sempre han estat reeixides. Ens sembla que és fonamental trobar-se a si mateix, i anar corrent els riscos de la vida amb una fidelitat de base a la pròpia identitat. Això dóna una certa seguretat i alegria, i ajuda a entregar-se amb més sinceritat a allò que et proposes.

Totes les institucions estan en crisi, la del matrimoni no havia d'ésser-ne l'excepció. Sentim arreu els greus atacs dirigits a la institució matrimonial i familiar. Nosaltres, parella estable en-

tre creients, davant de fets concrets ens preguntem: els homes, les dones, els fills, ¿es realitzaran millor i podran ésser més feliços sense aquests vincles familiars?

A nosaltres que un dia ens vàrem proposar tenir intimitat amb continuïtat, la vida de parella ens ha conduït a la realització personal que es va fent sempre; a la integració de la nostra sexualitat; a l'exercici de la fidelitat; a l'acostament a Déu i als germans per l'amor.

En la globalitat d'aquesta realització personal que es va fent sempre, ocupa un lloc important el treball de l'un i de l'altre. Intenem ésser sincers amb els companys amb qui ens toca compartir les ocupacions. Procurem que el treball no sigui sols un mitjà de vida, sinó una font de projecció social. Quant a la muller, això es dona plenament, ja que l'objecte de la pedagogia és treballar per a convertir els nens en persones de debò; més encara, perquè dedica aquest treball molt especialment vers el món de la marginació (en suburbis i zones necessitades). Pel que fa al marit, es tracta de viure en contrast constant amb una societat capitalista, intentar d'ésser just en el seu si tot entreveient, enmig de la lluita, una evolució cap a sistemes més socials.

A través del temps hem anat comprenent que la nostra sexualitat no era una cosa més de nosaltres, sinó que s'anava integrant en la totalitat de les nostres maneres de ser i de fer. Ens n'ha fet adonar el fet d'una major serenitat i estabilitat emocional. Ens fa patir molt la sexualitat actual instrumentalitzada per la societat de consum i ens esforcem per ajudar, sempre que se'ns presenten ocasions, perquè la sexualitat s'integri en el tot de cada persona a fi que molts trobin un major equilibri entre els impulsos i la raó.

Fidels als nostres compromisos de baptisme i de matrimoni, respectant-nos i estimant-nos, hem entès que la fidelitat és un element que ha de presidir qualsevol projecte de vida humana i cristiana que aspiri a un cert reeiximent.

Déu, que és amor, i que és present en la nostra vida de casats, és qui ens ha ensenyat cada dia a estimar-nos tots dos. Des del dia del nostre matrimoni ens havíem proposat ésser una llar oberta. A casa nostra hi han trobat acollida vells i joves, familiars i amics. Els uns hi resten, els altres hi són sempre ben rebuts.

Malgrat tots els temporals, encara creiem en els moviments d'Església i continuem formant part d'un equip de matrimonis. Som molt amics, ens coneixem força, preguem junts i també aprofundim en temes d'actualitat, i discutim de vegades amb acalorament i humor.

Cada diumenge ens trobem en una comunitat monàstica, juntament amb més germans de totes edats i estaments que, al voltant de l'eucaristia, podem dir-nos que som cristians i volem celebrar la Pasqua.

No podem deixar de manifestar els nostres lligams amb l'Església de Menorca. Providencialment, hi fórem enviats per explicar com eren els equips de matrimonis. Vàrem col·laborar en la formació de grups. En l'actualitat, ens lliga una amistat profunda amb moltes famílies, grans i joves. També hi hem treballat en l'àmbit escolar. Hem compartit moltes vegades moltes coses; junts voldríem ajudar a trobar una primavera de l'Església.

Arreu tenim molts amics. Tenim moltes reunions. Ens falta temps. Però hem intentat preocupar-nos del canvi polític. Com a cristians i com a parella no podíem ser aliens a aquesta primavera política del nostre país: il·lusions, esforç, frustracions, tristeses; però a la fi serenor i compromís... —i endavant.

Creiem en la presència de Jesucrist enmig de la comunitat i en la força del seu Esperit que habita en nosaltres i ens llença a comunicar la Bona Nova als homes del nostre temps. Creiem que hem de tenir una presència enmig del món i que hem d'estar disponibles per acollir, per compartir, per escoltar i ajudar.

Els petits grups o comunitats de què formem part ens han ajudat molt a arrelar tots aquests aspectes en la nostra vida de creients. Estem segurs que, sols, no hauríem pogut fer camí amb aquesta alegria i aquesta esperança amb què el fem actualment. Hem de confessar que encara que tenim feina i maldecaps, i fallem moltes vegades, som molt feliços.

Volem aprendre a viure sempre en el provisional, esperant amb serenitat per a escoltar la veu del Senyor quan ens parli; però mentrestant, arrelats per la fe ens les realitats en què estem compromesos.

Barcelona, abril de 1979

TRES ANYS DE CASATS

JORDI I MAVI

Aquesta reflexió genèrica sobre la parella, pretenem fer-la des de la nostra pràctica de tres anys de viure plegats. Si d'aquí a uns quants anys haguéssim de tornar-la a escriure, possiblement diríem algunes coses diferents, en matisaríem d'altres, o bé n'afegiríem de noves, ja que la vivència de l'aparellament és mutable en consonància amb les transformacions socials.

Partint de la nostra vivència cristiana, constatem que, progressivament, hem anat dessacralitzant molts aspectes del matrimoni que, fins ara, vivíem com a valors específics d'aquest, però que hem descobert que en realitat provenien de la moral tradicional cristiana i aquesta era un reflex ideològic d'una determinada concepció de la societat. Per tots dos, la parella ja no pot viure's ni com una mútua submissió, ni com a renúncia total a certs aspectes de la pròpia personalitat, per tal d'evitar que trontolli l'estabilitat matrimonial, sinó que ha de fonamentar-se en el màxim respecte mutu a la llibertat, als compromisos i a les vivències de cada un dels membres. Perquè ens estimem tal com som cadascú i no pas tal com un voldria que fos l'altre.

Gràcies a haver procurat mantenir aquesta actitud, no ens sentim ni atrapats ni posseïts interiorment per l'altre, sinó que la llibertat per viure i fer les coses tal com som augmenta la nostra confiança i ens fa sentir més junts íntimament. Per tot això creiem que la parella no es pot entendre com una suma de dues personalitats, sinó que es fonamenta en la complementació de dues experiències vitals que, per una decisió voluntària, s'han trobat, primer, i han continuat conjuntament, després, pel camí de la vida.

Aquesta acceptació de l'altre no ens ha estat fàcil, ja que a l'entusiasme inicial de l'enamorament va succeir una època de profunda descoberta mútua, que d'alguna manera va ésser sorprenent, perquè no era esperada. En aquesta etapa, el diàleg, afrontant ràpidament els problemes que poguessin sorgir, i la sinceritat han estat els mitjans que ens han permès d'arribar a acceptar-nos tal com som. Mantenint aquesta actitud de diàleg i de sinceritat, també hem pogut anar-nos redescobrint contínuament,

fins i tot en els moments més difícils o dins de la monotonia quotidiana.

Tot aquest conjunt d'elements que us hem expressat desordenadament i en forma de passavolant, ens ha permès d'estar mútuament oberts a tothom amb plenitud, però mantenint al mateix temps la nostra estabilitat afectiva i emocional i sense provocar cap distanciament. I així podem proclamar que, com a parella, ens estimem profundament i que aquest amor —en viure'l dins unes experiències personals que són cristianes i fer-ho amb la seva màxima dimensió, tot confessant-lo i celebrant-lo— ens fa sentir testimonis del missatge alliberador de Jesús.

VIURE EL CELIBAT, AVUI

JOSEP FARRÀS

És difícil parlar d'aquest tema. Perquè el celibat no existeix: existeixen persones que són cèlibes, i allò que un viu personalment és divers del que viu un altre, i es fa difícil trobar un gènere comú, allò en què s'assemblen una vivència i l'altra. Endemés, vivim una època amb una gran càrrega afectiva i el llenguatge fins i tot té una càrrega una mica màgica: paraula que dius, paraula que recorda una cosa anterior o una cosa nova. I fàcilment la conversa resulta crispada.

La major part de converses i de documents sobre aquest tema estan centrats, avui, en la institucionalització del celibat del sacerdot. Jo voldria prescindir d'aquest enfocament i parlar del celibat dels cèlibes. En tot el que diré, parteixo del que visc personalment i del que hem compartit el «grup de cèlibes treballadors», del qual formo part.

Crec que el celibat encara s'entén, per a dir-ho amb expressió popular, com una renúncia a casar-se, a casar-se o similar; és a dir, el cèlibe renuncia a tenir home o dona, no solament jurídicament sinó físicament. I, per tant, a les seves conseqüències normals: als fills, a la família pròpia, de sang. Suposa, doncs, no solament una situació actual sinó un projecte de futur i, en general, per tota la vida (tinguem en compte però els vots temporals). En això el celibat és diferent de la soltería: aquesta no diu relació al futur. A més, el celibat és una opció que es dona amb un cert compromís públic, mentre que un simple propòsit, en canvi, ningú no el coneix si l'interessat no te'l manifesta.

Actualment el celibat topa amb dos grans obstacles. Un compromís per tota la vida xoca amb la situació ambiental d'una època de canvi que provoca, sobretot en el jovent, el dubte de si es pot dir tan clarament que un tria una cosa per sempre. El jovent —almenys un sector— viu una cultura del provisional. «Què sé jo el que pensaré demà, donats els canvis ambientals i personals».

L'altre obstacle prové del fet que, generalment, el compromís públic del celibat va acompanyat d'una norma jurídica; i ara també es dona un cert rebuig cultural de tot el que és jurídic, com a oposat a la llibertat personal.

El celibat com a pobresa

El celibat és una carència, una privació, una pobresa; almenys per a l'adult. Aquest aspecte no s'ha de dramatitzar però tampoc no s'ha de menystenir. Avui parlem molt de realització, i això pot crear un temor exagerat a qualsevol tipus de privació i de pobresa. Si el celibat és una pobresa, tot depèn del lloc on la situes i de l'actitud amb què l'acceptes. I també de la manera com et mires la realització personal: si com a objectiu o com a conseqüència. Enfocar la vida de cara a la realització personal, quedant-hi molt centrat, em sembla contradictori amb el que diu Jesús: «qui busca la seva vida la perdrà». Jo traduiria: qui busca la seva realització personal, la perdrà. En canvi, seguint els seus camins, aquesta es donarà com a conseqüència.

El celibat com a orientació global

Una cosa negativa, una privació, no s'accepta perquè sí. Ha d'entrar dins d'una visió de conjunt. Com que el que hi ha són cèl·lules i no celibat es fa difícil donar una motivació comuna. Amb tot, en general, pot dir-se que no es tria directament el celibat, sinó una cosa prèvia: una orientació global de la vida, a la qual dones una càrrega o sentit religiós. Aquesta orientació global inclou el celibat i altres coses. És una realitat fonda i complexa, que s'inscriu en una perspectiva religiosa, en el sentit ampli i concret de religió. Per a dir-ho d'alguna manera, hi ha una referència personal a Déu. Aquesta orientació és sentida com a vocació: es tracta d'una cosa personal pròpia i radical, en el sentit que Déu crida cadascú pel seu nom amb una crida que no pots transferir al veí. En la vida, cadascú fa tres o quatre opcions fonamentals i prou: unes opcions de caràcter global. En el cas de què parlo és com si un es digués «jo sento com a propis per a la meua vida aquest model, aquest projecte, aquesta forma de ser, amb un fort sentit religiós».

El celibat suposa, doncs, una opció radical anterior, que agafa la rel de l'home. Per això és difícilment comunicable. Perquè és fosca. Si se'ns pregunta perquè ens hem fet capellans, difícilment podrem comunicar allò de més fons que intuïm i que ha motivat la nostra opció. Sempre queda alguna cosa d'inexplicable, no perquè sigui misterià, sinó perquè el fons de la persona és difícil de transmetre i d'expressar. I aquesta opció general de vida, que no és el celibat sinó alguna cosa anterior, sí que es pot entendre que sigui per la vida sencera.

Quina relació té el celibat amb aquesta opció més global? Hi ha aquí com dos accents. El primer és viure el celibat com a mitjà per a realitzar aquesta opció general de vida. És l'argument de la utilitat: el celibat deixa més lliure per a l'apostolat, per a complir la teva missió. O mirar-se'l com a condició per a ser capellà, o per a dedicar-se a les obres d'un orde religiós. En aquesta perspectiva, el celibat entra una mica tangencialment, és extern al mateix nucli de l'opció de vida. També hi entra tangencialment quan se subratlla que és un signe de cara a l'evangelització: perquè els altres s'adonin que jo crec en Déu. Som davant d'un accent més racionalitzable i explicable, més entenedor; i potser més lligat a la nostra cultura occidental, la cultura de l'eficiència i la utilitat.

Però hi ha un altre accent: en comptes de viure el celibat com a mitjà per a portar a terme aquesta opció de vida, viure'l com a expressió seva. Es tracta d'una relació més interna, potser més pròpia d'una mentalitat més oriental, més sensible al llenguatge dels signes. S'assembla, potser, al que al seminari en deien l'argument escatològic, encara que amb matisos. No és un «argument» —en el sentit racional, comunicable—; però sí que és una dimensió escatològica, potser no tant en el sentit de fer present ara el que ha de ser un dia, sinó en el sentit de tensió escatològica: d'estar pendent d'un futur; per tant, els signes actuals queden curts. És, potser, una dimensió mística. Compte, però, amb la càrrega màgica de les paraules. Es tracta en tot cas d'expressar-se un mateix, no d'expressar una cosa a un altre. Quan un pinta un quadre, el pot pintar per dir alguna cosa a un altre o per expressar-se un mateix. Així el celibat, expressió a un mateix i a Déu d'alguna cosa que estàs vivint molt a fons. Un celibat que queda molt lligat a l'opció global, a l'opció de vida, com la branca al tronc de l'arbre; i que resulta més personal i intransferrible, més incomunicable.

Així ho constàvem el grup de cèlibes en el treball, que unànimement ens retrobàvem més en aquest segon accent, per bé que de vegades es donin barrejats tots dos. Dèiem que el celibat o s'aguanta per ell mateix o no s'aguanta. O s'hi troba un contingut propi per relació amb aquesta opció de vida, o —quan és simplement viscut per raons d'utilitat— a la curta o a la llarga s'acaba juntament amb la utilitat. Primer perquè no veus que sigui tan útil i segon perquè és tota la teva vida la que acaba essent inútil: quan et vas fent vell, et fas inútil; aleshores els mitjans per a ser útil no tenen cap sentit.

Quan en parlàvem, cadascú es referia a un text diferent de l'e-

vangeli. I fins i tot interpretàvem amb matisos diversos aquest accent radical. En aquests nivells, la comunicació es fa molt difícil, perquè es parteix d'una cosa molt pròpia i intransferible. A un li parla molt allò dels «eunucs pel Regne». A una vídua, en canvi, allò de «manteniu-vos tal com heu estat cridats». Jo recordo que una bona temporada em va cridar molt l'atenció l'actitud d'Uries, quan David el va cridar per a cobrir l'expedient després d'haver pecat amb la seva dona i Uries s'hi va negar perquè «mentre el poble de Déu, el meu poble, estigui lluitant, jo no puc dormir amb la meua dona». A un altre li parlava molt el fet que Jesús mateix fos cèlibe. Cadascú està expressant com pot una cosa molt fonda d'ell mateix i val la pena respectar-ho, perquè estem trepitjant terra sagrada. Ara, arribar a un nivell que permeti fer-ne teoria és molt difícil: un expressa el que està vivint i tu hi sintonitzes o no; ja no tracta d'entendre tot el que viu. Quan, en aquest punt i en altres, Jesús conclou «qui pugui entendre-ho que ho entengui», més que no pas referir-se als més intel·ligents, allò que ve a dir és: «mireu, ja he acabat les meves explicacions». Si un està en la mateixa ona ho entendreà; si no, lloat sigui Déu.

Per acabar aquest apartat voldria dir que el celibat és un itinerari, que vius una tensió dialèctica frontal entre el que és carència i el que és motivació. La carència que és el celibat la vas vivint sempre amb tonalitats diferents; la motivació que t'hi porta, també. Tonalitats diferents segons l'edat, perquè la persona és un procés, una història, i és molt diferent el celibat als quinze anys, als vint-i-cinc, als quaranta o als seixanta. Jo recordo molt el canvi dels quaranta anys, perquè fa poc que els he passats: canvia el contingut, el to de l'aspecte carencial i, per tant, canvia també el to de la motivació. La tonalitat també canvia a causa de les concrecions: és molt diferent renunciar a casar-te en general que renunciar a aquesta persona determinada. I en la vida es van donant concrecions: possibilitats a què renunciïs o a què renunciïeu mútuament.

El celibat com a vida religiosa

L'opció global de vida, tal com ja he dit, es manifesta en el celibat o inclou el celibat; però no exclusivament, sinó que també es manifesta en altres coses. En la història de l'Església s'ha anat mantenint la referència als tres punts bàsics, als tres vots, de pobresa, castedat i obediència; però hi ha més coses. L'opció de

vida es manifesta en molt diversos aspectes: en la manera d'entendre la relació personal amb Déu o la pregària en comú, en una mirada contemplativa, etc. És tot un conjunt de manifestacions que varien amb el temps i que constitueixen el que en podem dir la vida religiosa, que és un tipus de vida diferent.

Si agafes el primer accent de què he parlat, aquestes manifestacions de vegades et queden lineals, com les malles d'una cadena: així, per a portar a terme la teva opció de vida has triat el celibat com a mitjà i, quan trontolla, en busques un altre per a reforçar-lo: aleshores la pregària s'entén com a mitjà per al celibat, o la vida de grup com a mitjà per al celibat i la pregària. Aleshores, quan es trenca una anella d'aquesta cadena, és tota la cadena que es trenca. Des de l'altre accent tot et queda més coherent: cada una d'aquestes coses i el seu conjunt és expressió d'una realitat que vius a fons; així, en el primer cas, la pobresa podria quedar molt al marge, mentre que en el segon cas és també una expressió d'aquesta opció radical de vida.

A través de la història aquests diversos punts de referència queden diversament matisats. Per exemple, mirem la pobresa. És molt diferent com pot entendre-la un ermità (en un sentit molt ascètic, de fugir de la temptació de quedar atrapat per les coses del món), o un monjo del segle VI (que l'entén com un compartir en grup i intentar fer una espècie de comuna), o un sant Francesc (compartir la sort dels pobres), o sant Ignasi, que l'entén com a disponibilitat per a portar endavant la tasca del grup. També el celibat té matisos diversos. Hi ha uns punts de referència que s'han mantingut constants al llarg de la història, però que poden variar de matisos i de tonalitat.

Així doncs, això que anomenem de manera global vida religiosa és una tradició eclesial i fins i tot humano-religiosa, perquè es dóna en altres religions. Nosaltres som hereus d'una cosa que s'ha anat donant: som fills d'altres cèlibes, no l'hem inventat, el celibat, sinó que d'una manera o altra se'ns ha comunicat. Quan ens trobem amb realitats d'aquestes que formen part d'una llarga història de la comunitat, sempre et pots plantejar si és una cosa que s'ha mantingut així, però que arriba el moment de superar-la, o bé si és una cosa que s'ha de mantenir, tot reinventant-la per a viure-la en una nova cultura. El que sí que un comença a intuir és que avui no ens és vàlida la manera com tots aquests punts de referència anaven lligats en la cultura de l'edat moderna, i que anem molt marcats per l'espiritualitat de l'edat moderna nascuda amb sant Ignasi de Loiola, sobretot. Però, per a mi aquesta perspectiva ja s'ha acabat.

Aspectes relacionals del cèlibe

Un últim punt són els aspectes relacionals del celibat. Hi pot haver la imatge que el celibat acaba amb la pròpia pell; més encara, que et tanca en la pròpia pell, que és una afirmació de l'individu. Però cal veure també l'altre aspecte: si la persona és individu i comunitat, el celibat comporta també unes dimensions socials, uns aspectes relacionals.

Parlant en termes generals, diré que la persona cèlibe no pot ser un misàntrop que diu: com que no agafo el model normal de relacionar-me —matrimoni i família—, em quedo tancat en mi mateix. Aquesta situació es dona i és una temptació normal. Però em sembla que cal dir que no es pot negar la dimensió de relació amb els altres.

Però hi ha encara més: no es pot negar la dimensió d'amor. Un ho deia d'una manera molt gràfica: jo he renunciat a casar-me, però no he renunciat a estimar. De vegades el cèlibe és la persona que no estima. Doncs bé, no es pot negar ni l'estimació ni l'afectivitat. El que constàvem, és que el celibat potser modifica el tipus de relacions i hi dona tonalitats diferents. Algú deia que era una estimació no possessiva, no exclusiva, una estimació oberta.

A algú li semblava constatar que, no solament pel fet de ser cèlibe sinó per tot aquest estil de vida, altres persones li tenien més confiança. La meua mare, per exemple, diu: «O i tant que els capellans no s'han de casar!» Algú deia: renuncio a un tipus d'estimació més intensiva i agafo una estimació més extensiva. Un altre, en canvi, ho contrabalançava dient: compte, que de vegades, volent estimar tothom, no s'estima ningú. Les persones tenen rostre i hem de viure aquesta estimació de rostre a rostre.

Hi ha hagut tota una història de superioritat i d'inferioritat. Fins fa poc el celibat era tingut per superior al matrimoni: Casar-se era «*para la clase de tropa*», segons Mons. Escrivà de Balaguer. Ara passa a l'inrevés: el cèlibe es troba acomplexat. Al capdavall, a l'interior de l'Església resulta difícil mantenir una comunicació entre cèlibes i casats. Seria bo acceptar dialècticament la complementarietat crítica que t'aporta l'altre, i anar descobrint així el transfons d'amor de cada aspecte. En una trobada que vam fer, i referint-se sobretot a l'ambient de treball, alguns ho formulaven així: és absurd pretendre comunicar tot el que el celibat i la fe representen per a tu: és temps de silenci i una limitació més que vius; trampeges com pots les preguntes que et fan per a no distanciar-te, ja que no t'entendran. Però afegien també:

és dolorós no poder-ho compartir amb altres cristians no cèlibes; els militants cristians et donen realisme, però no solen ajudar-te en la teva opció de vida: et respecten, t'accepten tot i que siguis cèlibe, ja que trobarien normal que et casessis. Per ara, la comunitat cristiana no és un lloc propi on se t'entengui i on puguis compartir a fons l'opció del celibat.

En aquesta trobada, també vam parlar d'un altre aspecte relacional: el grup. Necessites un grup específic, no només per a parlar del celibat, sinó on aquest sigui un valor comú i compartit. Es valora la presència en el grup d'ambdós sexes i de generacions diferents. Quan, ja fa anys, ens vam començar a trobar un petit grup de cèlibes treballadors, vam fer-ho per aquesta raó: els nostres grans puntals en la vida, aquells a què més ens aferràvem, eren la dimensió de fe, el celibat com a expressió d'aquesta (juntament amb altres aspectes) i la pobresa, entesa com un compartir la sort dels pobres, és a dir del món del treball. I no teníem cap lloc on poder-los compartir tots tres. Això ens va portar al grup: la necessitat de trobar-nos amb persones amb qui sintonitzéssim en els tres punts més bàsics de la pròpia vida.

Aquest estil de vida crea unes relacions noves. No solament pel mecanisme de defensa, sinó per una raó normal i més corrent: perquè t'agrada trobar-te amb unes persones amb qui sintonitzes pel que fa a l'opció global de vida. A partir d'aquí hi ha al grup tot un joc de llibertat i de fidelitat. Per una banda no pots agafar-te del tot a l'altre: l'altre pot fer el seu camí tranquil·lament. Però sí que n'esperes una certa fidelitat: si fins ara sintonitzàvem, per què a partir d'ara no sintonitzarem? Hi ha un reclam a una fidelitat implícita i de vegades explícita.

Un altre aspecte relacional, el constitueix la dimensió sexual. El cèlibe no és neutre, o és home o és dona, té una forma concreta d'estar en la vida i de relacionar-se. Adhuc la forma de relació amb Déu varia; per exemple, una l'expressava i la vivia com a «esposa de Crist», i a mi em va agradar molt llegir que «l'amic de l'espòs està content que l'espòs tingui l'esposa». Realment amb la vida, amb Déu mateix i amb els altres t'hi enfrontes, t'hi dirigeixes i estableixes un diàleg a partir d'una posició sexuada, d'home o de dona.

Vaig llegir un article de «Selecciones de Teología» que parlava de la dimensió masculina i femenina: l'home complet —deia— és home i dona, però hi ha moltes maneres de dur a terme aquesta relació; el model habitual és el del matrimoni, però n'hi ha d'altres, i no es tracta de succedanis.

Com entra la dona, també la dona soltera, en la teva vida? Vet

aquí una pregunta a fer-se, perquè és molt important veure com quedes complementat i com complementes l'altre. Una de les experiències més fortes del meu itinerari de cèlibe és saber que comparteixo una renúncia amb altres dones. Em sembla que poden haver-hi dues maneres d'estimar i de ser fidel: una és casar-se; una altra, compartir la mateixa renúncia, que sigui una renúncia mútua, no unilateral. En aquest sentit —i acabo amb aquesta al·lusió tan personal— va ser per a mi una cosa molt important presidir la professió d'unes monges. Jo no era el funcionari que beneïa l'opció d'unes persones: aquelles persones, amb la seva consagració, estaven renunciant a mi, i jo compartia també la seva mateixa renúncia.

LA SOLITUD DEL CREIENT

JOSEP M. LOZANO

Pel que podem albirar des de la nostra ignorància, l'existència humana —en el que té de més essencial i pregon— és una experiència de solitud. Una solitud densa, contradictòria, pastada i provada en les relacions sinceres amb els altres, feta d'ombres i perplexitats, feta de cimals sorprenents de pau i joia. Una solitud inabastable com el mar, però acompanyada íntimament per les remors amigues d'una cala concreta, que ens fa estimar cada barca i fa esdevenir coneguda cada onada que ens bressola. Una solitud constitutiva.

Però els homes també assaborim l'amarg gust de l'aïllament. El glop difícil d'una vida frenètica, amb uns ritmes i condicions que se'ns imposen, bo i fent que els diversos aspectes i moments que vivim (professionals, amicals, religiosos...) siguin més peces inconnexes que no pas els diversos actes d'una mateixa representació amb fil i unitat. La intensitat i consciència amb què es viu tot això és pròpia i peculiar en cadascú, i cadascú coneix els moments en què les seves paraules tenen el gust de la pols i els moments en què pot afirmar veritablement que les paraules se li han fet carn.

Ben segur que el camí de la humanització exigeix no tapar ni amagar aquesta olla que bull constantment. Un cop llançats a l'aigua, no trobarem en cap port de creences el recer que desitgem, només en alta mar ens reconeixarem agermanats pel naufragi. Per això, el camí de l'home és l'esforç sever i constant per no tancar-se en l'aïllament, lluitar contra ell i deixar poblar la pròpia solitud de presències. Presències humanes que el visiten, l'acompanyen i que esdevenen carn de la pròpia carn. Paradoxalment, la solitud humana només mostra tota la seva radical autenticitat en la mesura que s'endinsa en la ruta de la solidaritat.

En aquesta experiència l'home creient s'apropa a aquell home follament confiat en Déu que fou Jesús de Natzaret i és visitat també per ell. És des d'aquest camí que l'home creient avança cap a la fe de Jesús submergint-se en la fe en Jesús. És aquest l'àmbit i el marc en què li és possible de no girar l'esquena al pànic que li pot produir la seva vida solitària. Perquè en Jesús descobreix que li cal lliurar la vida al servei de la comunió i deixar-se portar

per ella, que li cal dedicar la vida a bastir unes millors condicions per a la comunió entre els homes, bo i sabent que cap d'elles no la garanteix. Només quan la pròpia solitud s'acosta llunyament a Jesús —acostant-se als altres— comença a adonar-se de la diferència profunda que hi ha entre fer el bé als homes i estimar-los. Cosa que no significa de cap manera l'exclusió mútua, ans al contrari, però que tampoc no ens permet d'imaginar amb massa facilitat que s'identifiquin, ja que hom va aprenent que, així com podem fer el bé a molta gent i apreciar-la, tan sols podem estimar unes poques persones concretes i ser estimats per elles.

Per això el creient que va esdevenint cristià no amaga ni dissimula la seva solitud, però tampoc no en parla gaire sovint. En primer lloc, perquè és gairebé impossible balbucejar el Gran Silenci. Però en segon lloc, perquè el tema de la seva vida no és entotsolar-se dins d'aquella experiència en què sura, sinó obrir-se i comunicar-se cap a una única esperança: el regne com a passió i l'Església com a tasca.

Sense ambdues il·lusions, la pròpia solitud —per molta grandesa o molt dramatisme que tingui— esdevé il·lusòria.

4VENTS

Des de la Terra ferma

Des de fa cosa d'uns dos mesos, al nostre bisbat de Lleida s'ha sentit la necessitat d'encetar una reflexió sobre «la parròquia, avui», en forma de debat periòdic, amb vista a fer-la el més operant possible.

La iniciativa va partir de mossèn Màrius Rodrigo, vicari episcopal de Pastoral, i ens hi hem sumat un grup nombrós de mossens, enduts per la il·lusió, sempre renovada, que ens dóna l'esperança cristiana. I dic això perquè els mossens som gent de bona fe, i quan es veu un petit gest de confiança per part d'aquells que tenen un càrrec de més res-

ponsabilitat —tot i tenir les mateixes dificultats que nosaltres, si no de més grosses—, aleshores ens aboquem a la tasca proposada.

Entorn d'aquest tema s'han fet tres sessions, amb una assistència d'uns vint-i-cinc a trenta mossens de tots colors i d'una edat, diguem-ne mitjana.

La temàtica ha estat concreta: da per un equip de quatre companys, elegits pels assistents d'una manera popular. S'ha seguit aquest qüestionari tan senzill: 1. Quins factors van modificant la imatge tradicional de la parròquia? 2. Quina és la seva missió

fonamental? 3. Per a portar-la a terme, quins elements bàsics ha de tenir tota parròquia?

De moment, no hi ha cap ponent, ni de fora ni de dins del bisbat. Fins i tot em sembla com un símbol de la nostra situació: sembla que no creiem en cap mestre de fora (és una apreciació personal), tot i respectar les aportacions que ens han fet els amics d'altres bisbats, ni en cap mestre de dins, ja que semblen una mica desconfiats o recelosos de tots aquells que ja fa temps que ocupen els mateixos càrrecs de responsabilitat (també és una apreciació personal).

Segurament estem descobrint la necessitat d'acceptar i assumir la nostra pròpia pobresa. Probablement estem descobrint que avançarem si sabem compartir amb els nostres companys clergues, un dels quals —i el primer— és el bisbe. Em sembla que intuïm que, d'aquesta manera, anirem fent un camí lent, però molt cristià, perquè és humil, en aquesta nova etapa del país i de l'Església.

No sabem on arribarem. Però, ben cert, aquest carrer en el qual estem posats ens portarà a alguna plaça plena de sol. L'Esperit bufa on vol i tu sents la remor i la notes, però no saps d'on ve ni on va.

S'entrelluquen al nostre bisbat unes certes activitats que van fent camí a poc a poc des de fa un cert temps. Ja ho sabem: a l'Església sempre cal començar de bell nou, tot enllaçant amb la tasca que han fet els nostres germans que ens han precedit en la fe i en el treball.

És curiós l'èxit relatiu i el color d'aquesta nova porta oberta al futur. No s'ha parlat per res de capítols (de canonges o de beneficiats) ni de límits diocesans (ja ho fem amb els d'«Eiximenis» i amb altres grups). Però, això sí, tothom s'hi ha trobat bé, parla com vol i diu el que creu. I, sobretot, hi ha un clima de confiança. Certament, és prematur aventurar resultats de cara al futur. Que Déu ens empari i que els homes no ho esgarriem. Amén.

Xavier Batiste

A mitjan curs, «girant la ulla-da cap enrera», com canta l'himne nostre que de cada dia se sent cantar més, ens resulten els següents fets i valoracions com a més sobresortints de la vida de l'Església que navega, entre la tramuntana i el llebeig, en aquesta illa benivolguda.

1 de març

Aquí les eleccions foren una anècdota política més que, com gairebé pertot arreu de l'Estat espanyol, ens assabentà que, tal com canta la cançó forastera: «*la vida sigue igual...*»: UCD i PSOE foren els guanyadors absoluts a Mallorca. La primera molt per damunt la segona, si bé davallà una mica. Per què? Perquè els senyors madrilenys de la UCD decidiren que el ministre d'Educació, Iñigo Cavero —que hom diu que és un de tants estiuejants a les Illes—, encapçalés la llista de diputats del Congrés. Això disgustà molta gent; va ser una puntada de peu ben pegada al nacionalisme mallorquí. De fet, l'explicació més plausible d'aquesta «inexplicable i humiliant» decisió madrilenya és ofegar un incipient i temorenc «nacionalisme» d'UCD a Mallorca, que havia començat a surar aquest estiu al partit governamental de Mallorca.

Ara, davant les eleccions municipals, la propaganda ucedista és prou significativa en aquest punt: «*No, en lo político, als Països Catalans. Queremos un país balear sin dependencia de nadie*». De ningú, és clar, més que dels de sempre... Si no, què hi fa aquí el possible ex-ministre Clavero?

Hi hagué glosses populars i tot, bilingües, contra l'estrany foraster vingut de la Villa y Corte a representar-nos, als pobrets illencs a les Corts (diuen que foren escrites per un capellà). El cert és que l'única veu pública i escrita contra la candidatura de D. Iñigo va ser una carta, publicada pel gener al «Diario de Mallorca», per un grup de capellans de la part forana, lamentant amb molta seriositat la injúria que això suposava a la personalitat de les nostres Illes.

De totes formes, cal assenyalar que tenim un diputat per les Balears d'innegable trajectòria nacionalista, Fèlix Pons (PSOE), i un senador mallorquí, d'una fidelitat íntegra a la nostra terra amb escrits i obres, ben conscient de la unitat dels Països Catalans, Gregori Mir. La desfeta que molts auguraven a l'únic partit estrictament nacionalista: Partit Socialista de Mallorca i Menorca, encara que no avançà com a altres nacionalitats, no es verificà i és un nacionalisme de base amb el qual cal comptar.

Creixent consciència de poble

De fet pens que les properes eleccions municipals encara enfortiran l'incipient nacionalisme. L'any passat no tinguérem diada per l'Autonomia. Només l'esmentat PSM organitzà un acte la vetlla del 31 de desembre, festa de l'estendard o de la conquesta del Rei En Jaume. L'Església de Mallorca ja —i no l'Ajuntament— organitzà la missa tradicional a la Seu. Hi vaig fer l'homilia i crec que, tant per l'ús de la llengua com pels conceptes, moltes coses quedaren aclarides per als qui les volgueren entendre, o n'estaven convençuts.

Com he insinuat abans, una de les qüestions que sempre coegen, però que també coejaren aquest estiu, fou la polèmica de la llengua nostra, catalana o no, dels Països Catalans, Nacionalisme, etc. Més avall, en un document d'eclesiàstics, en tornarem a parlar.

Declaracions i documents

Destaquen dues declaracions del nostre bisbe, una sobre el problema de l'atur (16 de febrer de 1979) i una altra sobre la sexualitat (31 de desembre de 1978). Aquesta és dividida en quatre punts: estima del sexe, l'actual manipulació del fet sexual, sexualitat i consciència cristiana i, finalment, la nostra actitud davant aquestes realitats. El motiu de la carta és prou clar. Deplora les

manipulacions de tot tipus, convida a una sana informació i educació, demana espontaneïtat, naturalitat, afecte en els educadors en tractar aquests temes.

El grup de preveres dels primers dimarts (ja n'hem parlat a altres cròniques) va fer públic pel febrer un document sobre la «presència d'Església als centres benèfics». Fa referència especial als centres que depenen de la Diputació provincial (que a la fi té els dies comptats): clínica mental, llar de vells, llar de la joventut, casa provincial de la infància i hospital provincial. La crítica de la presència de l'Església en aquests centres és prou dura: «la comoditat, l'obediència deformada, la covardia poden transformar-se en dictadures de sala o d'institució; la falta de coratge per encarar-se amb l'autoritat o el poder, i per denunciar les injustícies del centre, fa solidaris de la injustícia comesa». El document apella ja al Consell interinsular perquè renovelli les institucions existents, en creï de noves (assistència a alcohòlics, transeïnts, drogadictes, joves inadaptats, ex-presoners, etc.). Com a solució proposen que la diòcesi i les congregacions religioses se-guesquin dedicant-se amb imagnació, sense mai entorpir els avenços, i sensibilitat evangèlica a aquestes obres; que el sosteniment estigui en mans de l'administració pública amb ajuda de la comunitat eclesial.

També un altre document del

mes de febrer, signat per trenta-sis capellans de la part forana, davant les eleccions municipals. Demanen que aquestes representin un avenç seriós en la representativitat dels Ajuntaments i de la Part Forana al Consell de Mallorca; que els cristians no es tanquin dins ca seva. «Aquest moment polític ens empeny a treballar per una participació cada vegada més comunitària a les nostres parròquies.»

I també dins el febrer gelat, un altre document «calent». Pre-història: un grup de capellans, disconformes amb la línia pastoral seguida a la diòcesi, s'entrevistaren amb el bisbe i li manifestaren el seu projecte de reunir-se per discutir aquest tema i presentar-li després els resultats de la seva crítica. El bisbe no posà cap emperò a aquest procediment. Temps després s'escampava un document i es recollien firmes d'adhesió. Encapçala el text una frase ben significativa: «*Ante el estado de desorientación y desánimo que afecta por igual a una gran parte del clero y a muchos seglares responsabilizados, creemos en conciencia no podemos callar por más tiempo...*» Els punts són els següents: confusió doctrinal (atac a certs professors del Centre d'Estudis Teològics) i el bisbe no hi intervé; contra la programació pastoral allunyada de la realitat i la manipulació dels mitjans de comunicació social; magisteri paral·lel; al·lusió als documents dels primers dimarts;

contra la creació de vicaris episcopals de zona; contra la reforma del provisorat; consell presbiteral, mal constituït i que funciona malament; distància crítica enfront de la teologia de l'alliberació; contra abusos litúrgics (absolucions col·lectives, poc respecte a les hòsties consagrades, baptismes comunitaris —«*ruidosamente colectivos*»—); contra les actuacions de la comissió d'economia i la jubilació forçosa dels capellans; la presentació unilateral de l'Evangeli com a missatge de justícia social; poca pregària en el clergat sense que sigui necessari que vingui per a posar-nos a to qualque expert «dels Països Catalans» (sic). «*Y a propósito del mallorquín, que todos queremos entrañablemente, ¿no nos estamos pasando a veces, más preocupados por el problema lingüístico que por una pastoral que no excluya el cincuenta por ciento que no entiende mallorquín en nuestra diócesis?*» Acaben amb una adhesió cordial al bisbe i al papa.

El lector ja podrà veure per on van els tirs. No vull fer exegesi «personalística» d'aquest document. Sortí al diari la notícia de la difusió d'aquest escrit, es mogué una certa polèmica, es publicaren els tres noms dels redactors i s'encreuaren cartes fortes. Per cert, que la nota del diari deia que els promotors d'aquesta causa volien elevar a les instàncies romanes aquest document de protesta.

Reorganització diocesana

Des de fa temps es parla aquí de la reforma de les Comissions diocesanes. De fet, per ara, tota la planificació està en mans pràcticament del Consell episcopal (bisbe, vicari general i vicaris episcopals) que sol demanar qualche ajut esporàdic a comissions o a particulars. El B.O. de dia 1 de febrer presentà un projecte de reorganització, després que tres mallorquins assistiren a Salamanca a una trobada sobre aquest tema. Aquí es voldrien crear sis comissions: Pregària i celebració de la fe, Evangelització, Acció social, Comunicació entre les esglésies, Reflexió i investigació teològico-pastoral i Apostolat seglar. Hi hauria tres vicaries més (endemes de les de zona): administració de béns, vida religiosa i justícia (provisorat).

Altres notícies

El bisbe ha continuat la seva visita pastoral a la part forana i a Ciutat, on ha pogut prendre contacte amb molts de grups de creients; en els pobles, com és natural, la visita sempre té un aire més obert i festós.

Ha sortit el directori del bap-

tisme d'infants (16 de febrer), que pot significar una passa endavant (fora del cercle de les resistències que ja hem esmentat en el cèlebre document). Hi ha el projecte d'assegurar més el caràcter religiós de les processons de Setmana Santa, organitzades i presidides no per entitats civils sinó eclesials.

El consell presbiteral tracta aquests tres punts de reflexió: l'estructura ministerial de la Comunitat eclesial, les exigències de la consagració al ministeri sacerdotal, la vivència de la consagració religiosa (fonament de la vida consagrada al servei eclesial) (30-XI-1978).

També aquí hi ha intranquil·litat en el sector de l'ensenyament, en els Col·legis d'Església. Les situacions són prou diverses. De fet hi ha col·legis religiosos que viuen ben al marge de la vida diocesana. Per això sura el dubte si la nostra Església de qualche manera es pot comprometre per defensar-los. Molts de col·legis privats han convocat vaga per als dies 26 i 27 d'abril.

Finalment sembla que molt aviat reapareixerà «Comunicació», revista que ara estarà a càrrec del Centre d'Estudis Teològics: vol ser una via de reflexió teològico-pastoral, d'intercanvi d'experiències i de diàleg obert.

Pere Llabrés

Vic: vicari pastoral nou de trinca

Estaven demanant la filiació personal: nom, edat, adreça... En arribar a la pregunta: professió? —«*Votador*», i que em perdoni en Fabra!, respongué. No cal dir que el tal individu era un capellà del bisbat de Vic.

I, com hi ha món!, que tenia raó. Si les matemàtiques no fallen, el clergat de Vic, majorment de les comarques perifèriques, en un curt termini de temps haurà participat, sempre adwerant allò de «amb llibertat i a consciència», en 5 (cinc) votacions. Mireu: dues programades pel govern, i tres per a l'elecció del vicari de pastoral i els seus delegats de zona. Fet i remenat, doncs, cinc vots, cinc paperetes, cinc escrutinis, cinc resultats... però «una sola fe, un sol Déu i Pare de tots, que està per damunt de tots». Sort n'hi ha.

Especifiquem, si us plau.

Dels dos plebiscits governamentals no és lloc de parlar-ne aquí; bé prou que ens en donaren per la llosa abans i després.

Parlem de les eleccions pastorals. En la sessió del Presbiteri de febrer s'acordà, després de llargues deliberacions, una proposició per la qual tots els capellans, religiosos i seglars —ull!, això és simptomàtic— que volguessin, donessin tres noms de sacerdots per al càrrec de Vicari pastoral. D'aquests, els deu primers amb més vots, passarien a

una segona i definitiva votació, amb un sol nom, i, un cop escrutats, el senyor bisbe n'escolliria un per a ocupar el lloc d'àmbit diocesà. Després, les comarques del Bages, l'Anoia i el Ripollès farien una altra votació per a designar el Delegat pastoral de Zona. Heu comptat bé? Cinc votacions, no falla!

La cosa rutllà més del que es pensava. Al final de març, escrutats els vots orientatius —amb notable aflluència de clergat i de laics— sortí la llista dels deu primers. Es tornà a votar altra vegada i el termini expirà. Però ningú no en sabia res. Només rumors. Que s'hi quedarà el mateix..., que serà el de Torelló..., que si patatim, que si patatam. Res. Per fi, la incògnita s'esclarí i gairebé a mitjan maig, el senyor bisbe nomenà el nou vicari episcopal de pastoral. Ara manca que les comarques de la perifèria diocesana votin de nou el seu delegat.

Com veieu, tot això pot ser un signe positiu de camins renovellats en aquesta democràcia ambiental tan mal parafrasejada. Sí, a la fi, encara donarem lliçons a Carter, el dels cacauets, per a les eleccions presidencials dels USA.

Amb tant mecanisme, encara no hem dit qui és l'elegit. Doncs, aquí va: és mossèn Jacint Anglada i Jordà, actual arxiprest de Torelló. El seu «curriculum vitae» és, poc més o menys, normal.

Vicari de dos pobles, regent d'Aiguafreda i, els darrers onze anys, rector arxiprest de Torelló. Entremig, compta amb cinc anys passats a l'Argentina, per l'OCSHA, treballant pastoralment a la diòcesi Nueve de Julio, amb altres sacerdots vigatans. Experiència pastoral del carrer, no li'n falta pas, de reunions n'ha fet un feix, escriu papers quan convé, és excursionista. En fi, que esperem que tingui bons ànims per al seu nou càrrec. Ah! me n'oblidava: és també alumne del nostre Centre d'Estudis Pastorals, del curs dels dimarts, cosa que també és saludable, oi?

Amb aquesta elecció s'acomiada l'anterior titular, mossèn Salvador Mundó, després de cinc anys d'exercici. Com en semblants avinenteses se li agrairan els serveis prestats i, després d'un lapse de temps per a la transferència de serveis, deurà anar a un digne càrrec parroquial, que ben merescut s'ho té. A ambdós, l'ajut i l'esperit del Senyor.

A més a més us voldríem dir que...

La Jornada sacerdotal diocesana tingué lloc el dimarts sant, com és costum. El marc fou també el Seminari, on en una solemne concelebració es digué la missa crismal i el senyor bisbe predicà l'homilia. Cal ressaltar l'assistència d'un bon grup de religiosos i seglars a la cerimònia li-

túrgica. Més tard, mossèn Joan Busquets, vicari de pastoral de Girona, donà una xerrada sobre les perspectives eclesials i sacerdotals en el món d'avui, i comentà breument la carta, encara fresca de tinta, del Papa sobre els sacerdots. Al migdia es reuniren els capellans en un amigable dinar de germanor. En la diada s'homenajà els sacerdots que aquest any de gràcia celebraven les noccs d'or d'ordenació —eren deu— i les d'argent —eren 39. Tants? Sí, perquè s'hi compten dues fornades: l'ordinària d'aquells llunyans junys de collita d'ordenacions i l'extraordinària, que, amb motiu de l'any marí de 1954, tingué lloc a Igualada, el 5 de desembre, i que les cròniques del temps anomenaren: «sacerdots de la Immaculada». Acabà la Jornada amb l'assemblea de la Mutualitat, on s'aprovà tot. Ja se sap, els números, després de dinar..., tots són rodons.

Hi ha hagut la Beatificació del pare Francesc Coll. Suposo que us n'heu assabentat. En parlaren un xic els diaris de la capital, i per la Tele, si no vàreu estar atents, no ho devíeu pas veure, de tan ràpid que va passar. De totes maneres, el nom de Vic ressonà al Vaticà, la presència massiva de catalans alegrà els contorns de la ciutat eterna i ja tenim un nou beat a qui invocar. A més, aquesta avinentesa serví perquè el Papa Joan Pau II es llancés

a dir unes frases en el català nostrat. Amb Estatut o sense, Gombren, Vic i Catalunya han repicat fort a Roma. Enhorabona.

Voldriem dir més coses, però ho deixarem per un altre dia. No

més apuntar la polèmica oberta a Vic per unes desafortunades i insultants ratlles d'una revista satírica barcelonina comentant una homilia del bisbe Masnou sobre l'avortament. Si això és llibertat d'expressió...! Llibertat, però respecte.

Vic, maig de 1979.

Xavier Coll

Pròxim número de Quaderns

EL MOMENT PRESENT DE L'ESGLÉSIA CATALANA

Recull de tots els materials del **Simposi de reflexió pastoral** organitzat pel CEP

- resum dels treballs dels grups
- ponència
- comunicacions
- línies de treball
- crònica de les Jornades conclusives a Montserrat

Aquest número, que és extraordinari (130 pp., 200 ptes), apareixerà a finals de juliol.

COL.LABORADORS D'AQUEST NÚMERO

Joan Estrada i Maria Figueres (membres d'ACO), Josep Farràs (capellà en el treball, membre de l'HOAC), Antoni Gomis (llicenciat en Psicologia i director de l'Escola de Psicologia Religiosa), Jesús Huguet (llicenciat en Dret Canònic i especialista en qüestions pastorals), Jordi López i Mavi Rojo (llicenciats en Biologia i Econòmiques, respectivament), Josep M. Lozano (llicenciat en Filosofia), Ramon M. Nogués (llicenciat en Biologia i professor de l'Escola de Psicologia Religiosa), Josep M. Roig i M. Dolors Amat (membres dels Equips de la Mare de Déu), Lluís M. Sistach (vice-provisor del Tribunal eclesiàstic de Barcelona) i Antoni Totosa i Raventós (advocat).

CORRESPONSALS

Xavier Batiste (Lleida), Xavier Coll (Vic) i Pere Llabrés (Mallorca).

ALTRES MATERIALS DEL CEP DISPONIBLES:

DE LA REVISTA «QUADERNS DE PASTORAL»

- 52. L'Església en la represa de Catalunya (113 pp., 150'— ptes.)
- 53. El cardenal Vidal i Barraquer (130 pp., 200'— ptes.)
- 54. Fer cristians conscients i responsables (90 pp., 150'— ptes.)
- 55. Cristians en el món (95 pp., 150'— ptes.)
- 56. Cristians entre els marginats (92 pp., 150'— ptes.)
- Col·leccions senceres dels anys 1972, 73, 74, 75, 76, 77.

FULLETONS PER A GRUPS, JORNADES, SESSIONS...

- 0. Cristians en el món: recull de testimonis (50 pp., 50'— ptes.)
- 1. L'evangelització, urgència cristiana (20 pp., 50'— ptes.)
- 2. Els cristians i l'escola, per J. M. Vilaseca Marcet i J. M. Totosaus (65 pp., 100'— ptes.)
- 3. Preguar en un món secularitzat, per Joan Llopis (40 pp., 100'— ptes.)
- 4. Laics amb missió pastoral, per Fermí Casal, Casimir Martí i Ramon Prat (28 pp., 50'— ptes.)
- 5. Cristians entre els marginats: recull de testimonis (48 pp., 75'— ptes.)

APUNTS PER A LES CLASSES (multicopiats)

- Introducció als llibres històrics de l'Antic Testament, per G. Camps, H. Raguer i R. Vives (63 pp., exhaurit)
- Introducció al missatge dels profetes, per G. Camps, P. Franquesa i J. A. Miró (60 pp., 150'— ptes.)
- Introducció a la pregària dels salms, per Guiu Camps (42 pp., exhaurit)
- Introducció a l'evangeli de Marc, per Lluís Tuñí (60 pp., 150'— ptes.)
- Introducció a l'evangeli de Joan, per Oriol Tuñí (62 pp., exhaurit)
- Fets dels apòstols, per Joan Vernet (32 pp., 75'— ptes.)
- L'Apocalipsi, per Romuald Vives (27 pp., 75'— ptes.)
- Comunitat i ministeri, per Fermí Casal (18 pp., 30'— ptes.)
- Pecat i penitència, per Jesús Huguet (70 pp., exhaurit)
- Dossier de les Jornades de Pastoral Rural de La Selva del Camp, setembre 1978 (30 pp., 75'— ptes.)

QUADERNS DE PASTORAL. Publicació bimestral.

Director: Josep M.ª Totosaus.

Redacció i administració: Rivadeneyra núm. 6, 4.ª - tel. 317 48 58 - Barcelona-2.

Preu de subscripció: 750'— ptes. l'any
Número solt: 150'— ptes.

Dipòsit legal: B. 25.506 - 1969.

Impressió: I. G. Santa Eulàlia - c. Sant Joan Bosco, s/n. - Santa Eulàlia de Ronzana. Empresa periodística: Joan Carrera Planas (núm. 458, tom 6, secció de persones naturals, foli 127. Inscripció 1).

Amb censura eclesiàstica.

SUMARI:

PÒRTIC

La lliçó de Polònia	1
Repensar la moral	4

QÜESTIONS

Aparellament i matrimoni	7
Sobre les relacions personals, per Ramon M. Nogués	10
Tota una aventura, per Antoni Gomis	17
Amor humà i matrimoni cristià, per Antoni Totosa	20
i Raventós	25
Futur de les causes matrimonials, per Lluís M. Sistach	25
Acollir els divorciats a l'Església, per Jesús Huguet	37

TESTIMONIS

Evolució d'una parella obrera, per Joan i Maria	58
Camí d'un matrimoni dels EMD, per Josep M. i M. Dolors	61
Tres anys de casats, per Jordi i Mavi	66
Viure el celibat, avui, per Josep Farràs	68
La solitud del creient, per Josep M. Lozano	76

QUATRE VENTS

Des de la Terra ferma, per Xavier Batiste	78
Crònica de Mallorca, per Pere Llabrés	80
Vic: Vicari pastoral nou de trinca, per Xavier Coll	84